

TALLINNA ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste instituut
Politoloogia

Kristjan Lukk

**NAISTE KUI SIHTRÜHMA JA NENDE ESINDATUSE KONSTRUEERIMINE
EKRE ARUTELUSAATES “ELUST JA POLIITIKAST”**

Magistritöö

Juhendaja: PhD Mari-Liis Jakobson

Tallinn

2024

LÜHIÜLEVAADE

Poliitilise pluralismi tingimustes peavad erakonnad edu nimel kõnetama erinevaid sihtrühmi. Seni on paremradikaalsed erakonnad olnud pigem meesteparteid, aga viimasel ajal on paljudes riikides saavutatud valimisedu abil pandud elektoraadi sooline lõhe taanduma. Paremradikaalsete parteide potentsiaalse valijabaasi täienemine naistega sunnib neid erakondi mõtlema, kuidas kõnetada oma seni ebatüüpiliseks peetud sihtrühma.

Paremradikaalsete erakondade ja naiste omavahelist suhestumist on uuritud valijaskonna, erakonna liikmete, kandidaatide ja juhtide põhjal, kuid seni pole uuritud, kuidas need erakonnad naistega suhtlevad. Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on mõista, kuidas kõnetavad paremradikaalse populistliku erakonna liikmed naisi: milliseid diskursiivseid repertuaare selleks kasutatakse ning millist esindatust naistele pakutakse.

Uurimisobjektiks võeti Eesti paremradikaalse populistliku erakonna naisliikmete poolt tehtav veebisaade "Elust ja poliitikast". Uurimiseesmärgi täitmiseks püstitati uurimisküsimused, mis käsitlesid saate vormi ja tehnilist teostust, käsitletavaid teemasid ning naiste rolli konstrueerimist. Saateid analüüsiti kriitilise diskursusanalüüsi meetodiga, mis võimaldas hinnata poliitilisi väiteid kontekstis, tuvastada kasutatud diskursiivseid repertuaare ning väidete argumenteerimiseks kasutatud *topo*isid. Naiste konstrueerimise analüüsimiseks defineeriti olemasoleva kirjanduse näidete põhjal naiste deskriptiivse ja substantiivse esindatuse mõisted ning femonatsionalismi kontseptsioon.

Kuigi saateosalised ise väidavad ennast esindavat naisi, tuleb uurimistulemustest välja, et tegemist on pigem deskriptiivse esindatusega. Kõigile naistele substantiivset esindatust ei pakuta ning äärmisel juhul esindatakse vaid teatud rollis olevaid naisi. Analüüsiobjekti näol on tegemist femonatsionalistlikus kuues oma ideoloogiale vastavaid diskursusi kasutava arutelusaatega. Käesolev uurimistöö pakub uue vaatenurga seni avaldatud teadustöödele naiste ja paremradikaalsete populistlike erakondade omavaheliste seoste kohta, andes sissevaate selliste erakondade kommunikatsioonitegevusele naiste kui sihtrühma suunas.

ABSTRACT

In politically plural societies, political parties have to address different target groups in order to succeed. So far, the right-wing radical parties have been mostly men's parties, but recently, with the help of electoral success in many countries, the gender gap in the electorate has been reduced. The addition of women to the potential voter base of radical right parties forces these parties to think about how to address their target group, which has so far been considered atypical.

The relationship between right-wing radical parties and women has been studied so far on the basis of the electorate, party members, candidates and leaders, but how these parties interact with women has not been studied. The aim of this research is to understand how members of a right-wing radical populist political party address women: what discursive repertoires are used for this and what representation is offered to women.

The web show "Of Life and Politics" made by female members of the Estonian right-wing populist political party was taken as the object of research. In order to fulfill the research objective, research questions were raised that dealt with the form and technical implementation of the show, the topics covered, and the constructing of the women's role. The broadcasts were analyzed using the method of critical discourse analysis, which made it possible to evaluate political statements in context, to identify the used discursive repertoires and the *topoi* used to argue the statements. In order to analyze the constructing of women, the concepts of descriptive and substantive representation of women and the concept of femonationalism were defined based on examples from existing literature.

Although the participants of the show claimed to represent women, the research results show that it is more of a descriptive representation. Substantive representation is not offered to all women, and in extreme cases only women in certain roles are represented. In the form of the object of analysis, it is a discussion show using discourses corresponding to its ideology in a femonationalist way. The paper offers a new perspective on the research works published so far on the relationship between women and right-wing radical populist political parties, giving an insight into the communication activities of such political parties towards women as a target group.

SISUKORD

SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOORIA	8
1.1 POPULISM	8
1.2 PAREMRADIKAAALNE POPULISM	9
1.3 PAREMRADIKAAALSED ERAKONNAD JA NAISED	10
1.3.1 Valijaskonna sooline lõhe	10
1.3.2 Soolise lõhe võimalik kadumine	12
1.3.4 Paremradikalism ja naiste esindatus	15
1.4 PAREMRADIKALISM EESTIS	17
1.4.1 Paremradikaalsuse tulek Eesti poliitikasse	17
1.4.2 EKRE uurimisobjektina	18
2. METOODIKA	21
2.1. ANDMEKOGUMINE	21
2.2 ANDMEANALÜÜS	22
3. TULEMUSED	26
3.1 SAATE TEHNILINE KIRJELDUS	26
3.2 SAATEOSALISED	28
3.3 SAATE TEEMAD	31
3.3.1 Poliitilise eliidi käitumine	35
3.3.2 Õigusriigi olukord	36
3.3.3 Globaliseerumine ja suveräänsuse erosioon	38
3.3.4 Immigratsioon	39
3.3.5 Demograafilised protsessid	40
3.3.6 Toimetulek ja regionaalne ebavõrdsus	41
3.3.7 Demokraatia, õigused ja vabadused	43
3.4 NAISTE KONSTRUEERIMINE	44
3.4.1 Saates osalejate enesedefiniitsioon	45
3.4.2 Naiste defineerimine emana	45
3.4.3 Naised ja võim	46
3.4.4 Naiste igapäevategevused	48
3.4.5 Naiste vajadused	49
3.5 NAISTE KÄSITLEMINE ERINEVATES TEEMADES	50
4. DISKUSSIOON	53
KOKKUVÕTE	57
KASUTATUD ALLIKAD	60

SISSEJUHATUS

Demokraatlikele ühiskondadele on omane poliitiline pluralism ja erakonnamaastikul on esindatud erinevaid maailmavaateid omavad parteid. Erakonnad üritavad valijaskonnale läbi oma ideoloogiliste prillide näidata võimalikult palju erinevaid teemasid, sest ühe teema erakonnad (*single-issue party*) ei suuda valimisedu saavutamiseks kõnetada piisavalt suurt hulka valijaid.

Tänapäeva erakonnad apelleerivad võimalikult laiadele massidele ja selleks tuleb oma maailmavaadet erinevatele valijagruppidele vastavalt pakendada. Erakonnad segmenteerivad oma valijarühmi, sest üldise ühiskond ei ole homogeenne, vaid koosneb erinevatest huvigruppidest, kelle huvid võivad omavahel ka vastanduda.

Kunagi ühele konkreetsele valijagrupile (näiteks töölistele) keskendunud massiparteid on tänapäevaks arenenud laiahaardeparteideks, kes proovivad kõnetada rohkemaid inimgrupe, kuid selleks tuleb iga grupiga rääkida neile sobivas keeles. Lihtsam on oma tuumikvalijate mobiliseerimisega, kellega ollakse juba harjunud rääkima, kuid selle kõrval püütakse kõnetada ka ebatüüpilisemaid sihtrühmasid. Sellel on mitu eesmärki - esiteks, et enda valijabaasi laiendada, ning teiseks, et hoida teise erakonna potentsiaalsed valijad valimispäeval kodus, nii et konkurentidel jääks nende hääl saamata.

Oma valijaskonda proovivad suurendada ka paremradikaalsed populistlikud erakonnad, mis on viimastel aastatel nii Eesti kui ka teiste demokraatlike riikide parteimaastikul muutunud arvestatavaks jõuks. Kui varasemalt löid senisesse poliitilisse eliiti kuuluvad erakonnad radikaalseid ideid evivate erakondade ümber sanitaarkordoni (*cordon sanitaire*), mis tähendab, et neid võimukoalitsioonidesse ei kaasatud, siis nende parteide kasvanud populaarsus ühiskonnas on teinud nad taas parketikõlblikuks. Paremradikaalsed populistlikud erakonnad kannavad järjest enamates riikides valitsusvastutust, mistõttu on oluline mõista nende poliitiliste jõudude toimeoloogikat.

Klassikaliselt on paremradikaalsed erakonnad olnud pigem meesteparteid (kirjanduses kasutatakse saksakeelset terminit *Männerparteien*). See tähendab, et nii nende juht- ja liikmeskonna kui ka valijaskonna on moodustanud eelkõige mehed. Teaduskirjanduses kasutatakse mõistet sooline lõhe (*gender gap*). Kuigi paremradikaalsed erakonnad ei ütle end

reeglina esindavat konkreetselt ühegi soo huve, ning populistlikele parteidele on omane kõneleda sootult kogu “rahvast”, esindades justkui terve ühiskonna huve, on suurem osa nende parteide valijatest olenemata riigist siiski meessoost.

Paremradikaalsete populistlike erakondade edu viitab elektoraadi soolise lõhe teisenemisele. Nt Oshri (2023) kohaselt julgustab nende parteide populaarsuse kasv aina enam naisvalijaid oma häält paremradikaalsetele erakondadele andma. Mida rohkem naisi kuulub nende potentsiaalsesse elektoraati, seda rohkem peavad paremradikaalsed parteid naisi kõnetama, et neid vajalikul hetkel valimiskastide juurde saada.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on mõista, kuidas kõnetavad paremradikaalse populistliku erakonna liikmed seni ebatüüpiliseks sihtgrupiks peetud naisi: milliseid diskursiivseid repertuaare selleks kasutatakse ning millist esindatust naistele pakutakse. Paremradikaalse populistliku parteitüübi esindajaks Eestis on Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE). EKRE on Eesti erakonnasüsteemis oluline uus tulija, kes pääses esimest korda Riigikogusse 2015. aasta valimiste järel. 2019. aasta valimiste järel kuuluti ka koalitsiooni.

EKRE on klassikaliselt olnud meestepartei, mida illustreerib oma valitsusse pääsemist tähistanud tulevase kabinetiliikme sotsiaalmeediapostitus 2019. aastal: “Emmede aeg on läbi, issid on kodus.” (Rebane, 2019) EKRE toetus naiste hulgas on viimastel aastatel kasvanud. Madalhetkel toetas EKRE-t 8,1% (detsember 2020) ning kõrghetkel 20,9% (november 2022) naistest. Käesoleva töö kirjutamise hetkel on EKRE naiste seas Eesti populaarsuselt neljas partei - 2024. aasta aprillis seisuga toetas neid 15,4% naistest. (MTÜ Ühiskonnauuringute Instituut, 2024)

Käesolevas töös võetakse vaatluse alla, milliseid diskursiivseid repertuaare kasutab EKRE oma veebisaates “Elust ja poliitikast” ning millist esindatust seal naistele pakub. Kuna saates osalevad vaid naissoost EKRE poliitikud, viitab sellises formaadis saate avaldamine, et EKRE pöörab naistele kui potentsiaalsele valijagrupile teadlikult tähelepanu. Naiste teemade silmas pidamisele viitab ka asjaolu, et EKRE juures tegutseb naisühendus, mille põhikirjalised eesmärgid puudutavad erakonna põhimõtete ja ideede propageerimist ning naiste kaasamist. (EKRE, 2020)

Naised moodustavad Eesti rohkem kui 1,3 miljonist elanikust 52,6%. (Statistikaamet, 2024) Viimastel Eestis toimunud valimistel, 2023. aasta Riigikogu valimistel andis oma hääle kaks kolmandikku (65,6%) hääleõiguslikest naistest. Kõigist hääleõiguslikest valijatest moodustasid naised üle poole (56,9%). (Vabariigi Valimiskomisjon ja riigi valimisteenistus, 2023) Seega on naiste näol tegemist olulise valijarühmaga, kellega tuleb erakonnal teha pidevat tööd.

Käesoleva uurimistöö hüpoteesiks on, et EKRE kasutab erinevate valijarühmadega suhtlemisel teadlikku strateegiat edastada neile just sellele grupile mõeldud sõnumeid. See tähendab, et naiste puhul kõnetatakse neid teemadega, mis stereotüüpide kohaselt ongi “naiste” teemad. Sellisteks teemadeks peetakse teaduskirjanduses hariduse, vaesuse, tervishoiu- ja abordiküsimusi, samuti palgavõrdsust. Meeste jaoks olulisteks poliitikateemadeks peetakse riigikaitse, sisejulgeoleku, äri, majanduse ja kuritegevusega seotud küsimusi. (Schneider, 2014) Samas on selline lähenemine eksitav, sest naiste näol ei ole tegemist homogeense, vaid heterogeense grupiga. Samamoodi eksitav on arvata, et ainult naised suudavad ühise soolise kogemuse pealt teisi naisi esindada, sest selleks ei ole mingeid garantiisid. (Celis ja Childs, 2012)

Uurimisobjektiks on EKRE naiste saatesari “Elust ja poliitikast” (2024). Saade ilmub Uute Uudiste (UU) YouTube’i kanalis. UU väljaandjaks on EKRE ning saade on üleval ka UU veebilehel ning erinevate rakenduste kaudu kättesaadavates *podcastide* loendites. Saates räägivad kolm EKRE ja selle naisühenduse liiget erinevatel päevakajalistel teemadel. Uurimistöö käigus otsitakse vastuseid uurimisküsimustele, milline on saate vorm ja tehniline teostus, milliseid teemasid seal käsitletakse ja kuidas nendest räägitakse ning millisena konstrueeritakse naiste rolli - kuidas konstrueerivad ennast saates osalejad ning kuidas konstrueeritakse teisi naisi.

Magistritöö koosneb kahest peamisest osast. Teoreetilises osas defineeritakse põhimõisted - populism ja paremradikaalsus - ning antakse ülevaade naiste ja paremradikaalsete populistlike erakondade omavahelist suhestumist analüüsivast kirjandusest. Samuti käsitletakse selles osas soolise lõhe mõistet ja selle fenomeni võimalikke seletusi. Teoreetilises osas tutvustatakse ka substantiivse esindatuse ja femonatsionalismi mõisteid, mis on hiljem olulised uurimisobjekti kohta järelduste tegemisel.

Empiirilises osas kirjeldatakse analüüsiobjekti ja konkreetset valimit, samuti valiku põhimõtteid ja kitsendusi. Saateid uuritakse kriitilise diskursusanalüüsi meetodit kasutades, mis võimaldab hinnata nii retoorikat kui ka keelekasutuse konteksti ning tuvastada poliitilistest väidetest esinevaid implitsiitseid ja eksplitsiitseid tähendusi.

Diskussioonis vastatakse empiiriliste andmete põhjal uurimisküsimustele ning paigutatakse saadud tulemused laiemasse teoreetilisse konteksti. Kokkuvõtte annab ülevaate töö tulemustest ja selle põhjal tehtud järeldustest, valitud lähenemisnurga piirangutest ning võimalustest teema edasi uurimiseks.

1. TEOORIA

1.1 POPULISM

Populism ei ole uus mõiste, vaid seda kasutati juba 19. sajandil nii USA kui ka Briti poliitikat kirjeldades ning selle juured ulatuvad ajaloos tagasi juba keskajani, kui toonased tõlgendused Rooma õigusest aitasid kujuneda rahvasuveräänsuse mõistel (Kaltwasser et al, 2017) - *populus* tähendab ladina keeles “rahvast”. Tänapäeval räägitakse populismist peaaegu igapäevaselt ning sellest on saanud palju enam kui ainult poliitikaanalüütikute või poliitiliste filosoofide kasutatav mõiste.

Mudde ja Kaltwasser (2017) kutsuvad populismi mõistet *Kampfbegriff*iks (saksa keeles “võitlusfraas”). Nende jaoks on populism nii-öelda moesõna, mida kasutatakse poliitikas konkurentide hukkamõistmiseks ning sellepärast on populismi-teemalist kirjandust akadeemilises maailmas kritiseeritud. Teine kriitikanool populismi suhtes tuleneb mõiste liigsest ebamäärasusest, mis võimaldab seda kasutada peaaegu iga poliitikas tegutseja kohta.

Mõiste laialdane kasutus on teinud keeruliseks selle täpse defineerimise ning ka kontseptualiseerimise. Ilmselt levinuim on Cas Mudde tõlgendus populismist kui ideoloogiast, mis jagab ühiskonna kaheks homogeenseks ja vastandlikuks grupiks - “puhtaks rahvaks” ja “korrumpeerunud eliidiks” - ning väidab, et poliitika peaks endast kujutama rahva üldist tahet. (Kaltwasser et al 2017)

Lisaks antielitaarsusele on populistid ka antipluralistlikud, väites, et nemad on kõige õigemad inimesed kõnelemaks rahva nimel. Võrrand on lihtne - kes populistide poolt ei ole, ei ole osa sellest rahvast. Müller (2020) toob selle kohta piltliku näite, et populistide põhiväiteks ei ole mitte see, et nemad moodustavad rahvast 99%, vaid et nemad moodustavad rahvast 100%.

1.2 PAREMRADIKAAALNE POPULISM

Sarnaselt populismile on ka paremradikalism mõiste, millele leiab palju alternatiive. Mudde (2007) toob välja, kuidas selleteemalises teaduskirjanduses on räägitud ekstreemsest parempoolsusest (*extreme right*), paremäärmuslusest (*far right*), radikaalsest parempoolsusest (*radical right*), parempoolsusest, (radikaalsest) parempoolsest populismist, rahvuspopulismist, uuspopulismist, neopopulismist, välistavast (*exclusionary*) populismist, ksenofoobsest populismist, populistlikust rahvuslusest, etnorahvuslusest, immigratsioonivastasusest, nativismist, rassismist, rassistlikust ekstremismist, fašismist, neofašismist ja postfašismist, reaktsioonilisest tribalismist, integralismist ja antipartismist.

Kuna mõisted on polümorfsed, on oluline defineerida, mida konkreetsetes tekstis mingi mõiste all mõeldakse. Käesoleva uurimistöö kontekstis loetakse paremradikaalsuse põhiprintsiibiks nativismi. Arendades edasi Sartori ja teiste autorite teooriaid, lõi Mudde (2007) oma redeli põhimõtet järgiva kontseptuaalse raamistiku antud valdkonna mõistete abstrahheerimiseks (vt Joonis 1). Selles raamistikus jääb paremradikalism nativismi ja ekstremismi vahele.

Redeli alumiseks astmeks on natsionalism, milles ei ole iseenesest midagi taunimisväärtset. Kui rahvuslikule käitumisele lisandub võõraviha ehk ksenofoobia, on tegemist juba järgmise ideoloogilise tasandi ehk nativismiga. Võõraviha väljendub eelkõige mõtteviisis, et kõik mitte “pärismaised” isikud ja ideed on homogeensele rahvusriigile fundamentaalseks ohuks.

Teine paremradikaalse populismi tuumtunnus on autoritaarsus. Autoritaarsust käsitleb Mudde (2007) mitte demokraatia uuringute kontekstis (kus autoritaarse võimu all mõeldakse ebademokraatlikke režiime), vaid Adorno ja Frankfurti koolkonna lähenemise järgi, kus grupisisest juhitudakse autoriteedi järgi ning suhtutakse moraalse autoriteedi nimel mittesoosivalt kõigesse grupivälisesse. Demokraatiavastasus ehk antidemokraatlikkus on hoopis redeli viimase pulga, ekstreemse parempoolsuse võtmetunnuseks.

Ideoloogia	Võtmetunnus
------------	-------------

Ekstreemne parempoolsus

Antidemokraatlikkus

Radikaalne parempoolsus

Autoritaarsus

Nativism

Võõraviha

Natsionalism

Joonis 1. Nativistlike ideoloogiate abstraktsiooniredel (Mudde, 2007: 24)

Käesolevas magistritöös räägitakse populismist seoses paremradikaalsete erakondadega, kuid populism ei ole seotud ainult poliitilise skaala parema poolega, vaid võib olla esindatud ka vasakul äärel. Mudde (2007) toob välja, kuidas ajalooliselt kasutati radikaalide (ehk äärmuslaste) mõistet hoopis Prantsuse Revolutsiooni toetajate ehk “vasakpoolsete” kohta. Agustin (2020) defineerib vasakradikaalset populismi kui kombinatsiooni populistlikust jõust, mis apelleerib eliidile vastanduvale “rahvale”, suuremast osalusest ning vasakpoolsest traditsioonist, mis edendab võrdsust ja sotsiaalset õiglust.

1.3 PAREMRADIKAALED ERAKONNAD JA NAISED

1.3.1 Valijaskonna sooline lõhe

(Parem)populistlike erakondade suhestumist erinevate sugudega on uuritud ka varasemalt. Eelkõige on fookuses olnud naised kui populistlike erakondade liikmed ja valimistel osalevad kandidaadid (nt Chueri ja Damerow, 2022, Ubakivi-Hadachi, 2022) või naised kui populistlike erakondade valijad (nt Harmer ja Wring, 2013). Viimane uurimissuund on oluline, sest keskendub olulisele paremradikaalsete erakondade elektoraati puudutavale fenomenile - nimelt on valijauuringud erinevates riikides näidanud, et naised valivad parempopulistlikke erakondi palju vähem kui mehed. Sellist nähtust kutsutakse

teaduskirjanduses sooliseks lõheks (*gender gap*, kirjanduses on kasutusel ka akronüüm RRGG ehk *radical right gender gap*).

Jämedalt võttes moodustavad parempopulistlike erakondade valijaskonna kahe kolmandiku ulatuses mehed ja ühe kolmandiku ulatuses naised.

Soolist lõhet seletatakse peamiselt sellega, et naised ja mehed on lihtsalt erinevad. Naised ja mehed pole oma iseloomult ja hoiakutelt sarnased ning erakondlik eelistus on soost mõjutatud ainult kaudselt, kuid paremini seletatav ikkagi inimese sisemiste kaalutluste põhjal. Taolist mehhanismi kutsutakse mediatsiooniks (*mediation*). Selle näiteks on meeste ja naiste erinev sotsialiseeritus, mis teeb naised poliitikas oma eelistusi väljendades mõõdukamaks - radikaalsed erakonnad tunduvad nende jaoks liiga radikaalsed ning pigem eelistatakse keskmesse jäävaid kandidaate. (Mudde, 2007)

Harteveld jt (2015) toovad mediatsiooni mehhanismi kõrval välja ka moderatsiooni (*moderation*) mehhanismi, mis tähendab, et mehed ja naised hindavad parteisid erinevatel alustel ning erinevad teemad on meeste ja naiste jaoks erineva olulisusega. Autorid testisid nende mehhanismide toimimist valijate peal nii Lääne- kui ka Ida-Euroopas ning nende väitel on nii mediatsiooni kui ka moderatsiooni mehhanismil peaaegu võrdne roll selle soolise lõhe kujunemises.

Spierings ja Zaslove (2017) seletavad parempopulistlike erakondade menu meeste seas esiteks tulenevalt meeste ja naiste erinevast sotsiaalmajanduslikust positsioonist ühiskonnas ning teiseks tulenevalt parempopulistlike parteide programmisest vastuolust immigratsioonile ning fookusest kõva korra ihalusele (autoritaarsusele). Esimene tähendab, et naised töötavad meestest suurema tõenäosusega avalikus sektoris (näiteks õpetajatena), mitte füüsilist jõudu nõudvatel (nii-öelda sinikraelistel) töödel, mille kadumiseks on deindustrialiseerumise tõttu tõsine oht. Teiseks ei karda naised sisserännet niivõrd palju kui mehed, sest migrandid ei ole nende peamiselt avaliku sektori ametikohtadel tööjõuturul konkurendiks ning naised ei tunne ise, et nende töökohad oleksid ohus.

Amengay et al. (2017) toovad Prantsusmaa kontekstis valijaskonna soolise lõhe põhjusena tööturust tingitud sooliste erinevuste kõrval välja ka usu ja feminismi. Katoliku kirik vastandub Prantsusmaa populistliku paremerakonna *Front National* (lühendiga FN; alates

2018. aastast kannab partei nime *Rassemblement National* ehk RN) seisukohtadele ning naised (eelkõige vanemaealised) on usule rohkem pühendunud kui mehed. Samuti on naistel (eelkõige noorematel) keeruline näha, kuidas käivad omavahel kokku feminismi naisi emantsipeerivad eesmärgid ning parempopulistlike erakondade vaade traditsioonilisele peremudelile lasterohkest perest, kus naise professionaalne karjäär on teisejärguline.

Kliiman (2019) on kirjanduse põhjal koondanud pikema nimekirja põhjustest, mis võivad paremradikaalsete erakondade elektoraadi soolist lõhet põhjustada:

1. Sooline lähe töökohtadel, mis on globaliseerumise tõttu kaotanud
2. Meeste ja naiste erinev suhtumine autoritaarsusse
3. Naiste suurem osalus kirikus
4. Paremradikaalse ideoloogia vaade soorollidele ja naiste positsioonile ühiskonnas
5. Naiste madalam huvi poliitikas vastu ja osalus – vähem aktiivsed ei pruugi olla teadlikud “uutest” arengutest ja hääletavad vähem ekstreemsete parteide poolt
6. Hüpermaskuliinne maine
7. Postindustriaalsetes ühiskondades valivad naised meestega võrreldes pigem vasakpoolseid erakondi
8. Naised on „olemuslikult“ konservatiivsemad ja seega on radikaalne poliitika neile vastumeelsem
9. Mehed ja naised hindavad parteisid erinevate parameetrite alusel

1.3.2 Soolise lõhe võimalik kadumine

Kuna sotsioloogilised nähtused ei ole reeglina igavesed, vaid võivad ajas muutuda, arutletakse ka akadeemilises kirjanduses soolise lõhe võimalikust kadumisest või teisenemisest.

Selleks annavad alust ka faktid - näiteks 2012. aasta Prantsusmaa presidendivalimistel olid jaokskaebanduse töötajad (peamiselt naised) palju tõenäolisemalt valmis hääletama FN kandidaadi Marine Le Peni poolt kui lihttöölised (peamiselt mehed). Samuti on islami esiletõus teinud tugevamaks Prantsusmaa katoliiklaste etnotsentrilisi hoiakuid. Samu põhimõtteid peavad oluliseks ka paremradikaalsed erakonnad.

Naiste valmisolek ajas aina rohkem paremradikaalsete erakondade poolt hääletada on mõnevõrra paradoksaalselt selgitatav nende parteide kasvava populaarsusega meessoost valijate hulgas. Oshri jt (2023) väidavad, et mida suuremat edu saavutavad parempopulistlikud erakonnad valimistel, seda rohkem on valmis ka naised riske võtma ning nende poolt oma häält andma. Parempopulistlike erakondade poolt hääletamist takistab nende hinnangul kolm riski, millest kaks on poliitilised ja üks sotsiaalne.

Esiteks esitavad parempopulistlikud erakonnad reeglina väljakutse võimulolijatele, seega võib nende võimule pääsemisega realiseeruda risk, et poliitiline *status quo* muutubki päriselt, mitte ei ole tegemist ainult valimiseelse retoorikaga. Teiseks tunnevad valijad (ehk demokraatias võimu omav rahvas) riski, et nende hääl “läheb raisku”, kui see antakse kandidaadile või erakonnale, kes lõpuks siiski edu ei saavuta ning valituks ei osutu. Sotsiaalset riski nähakse aga parempopulistide poolt hääletamisel selles, kui see hälbib ühiskonnas valitsevatest tavadest ja avalikust arvamusest.

Kõik need riskid avalduvad Oshri jt (2023) väitel rohkem naiste puhul. Kui parempopulistid on aga eelnevalt valimistel juba teatavat edu saavutanud (või lausa võimule pääsenud), on kõik need riskid (naiste jaoks) maandatud. Seega võib öelda, et mida edukamad on parempopulistlikud erakonnad valimistel (isegi kui see edu on seni saavutatud eelkõige tänu meessoost valijatele), seda suurema tõenäosusega vähendab see valijaskonna soolist lõhet.

Spierings ja Zaslove (2015) väidavad, et kirjanduses on naiste ja meeste poliitilisi eelistusi parempopulistlike erakondade suhtes vääriti mõistetud, sest sageli ei võrrelda seda hääletamisega teiste paremerakondade poolt, mis on mõõdukamate vaadetega. Nende väitel on paremradikaalsed erakonnad lihtsalt mõõdukamate paremerakondade radikaalsemad variandid.

Chueri ja Damerow' (2022) väitel suureneb tõenäosus, et naised annavad oma hääle paremradikaalse populistliku erakonna poolt, mida lähedasemad on erakonna ja naisvalijate positsioonid soolist võrdõiguslikkust puudutavatel teemadel. Piltlikult öeldes tähendab see, et kui paremradikaalne populistlik erakond seisab feministlike ideede eest, võib ta teenida soorolle samamoodi käsitlevate naiste toetuse, sest valijana tunnetavad nad substantiivset esindatust. Samade autorite analüüsi põhjal ei ole deskriptiivsel esindatusel ehk naiste

paremradikaalse populistliku erakonna juhtimise juures olemisel samasugust mõju ning see ei too parteile rohkem naiste hääli.

Samas väidavad Amengay jt (2017), et nende noorte naisvalijate jaoks (kuni 26-aastased), kes teavad FNi kui eelkõige Marine Le Peni (naise) juhitud erakonda, on sooline lõhe justkui ümber pööratud - nad valivad Le Peni suurema tõenäosusega kui meesvalijad.

1.3.3 Populistlike erakondade naisi puudutav poliitika

Mudde (2007) väidab, et populistlike paremerakondade naisi puudutav poliitika on eelkõige perepoliitika, mis vastandub feministlikele arusaamadele ja põhineb arusaamal meeste ja naiste looduslikest erinevustest. Kirjanduses eristatakse traditsioonilist lähenemist, milles naised on eelkõige emad (sest ainult naised saavad sünnitada ja tagada sellega rahvuse ellujäämine) ning modernset traditsioonilist lähenemist, milles naised käivad tööl, kuid omavad siiski põhivastutust perekonna ja kodu ees.

Parempopulistlike erakondade seni traditsioonilist lähenemist naiste rollile on viimasel ajal kujundanud ühiskondlikud muutused. Euroopas on püüdlused soolise võrdsuse poole aina suurema tähtsusega ja nii on konservatiivne lähenemine sootemadele (pereväärtused ja traditsioonilised soorollid) asendunud liberaalsemaga, kus naisel nähakse ühiskonnas rohkem rolle kui vaid ema oma. Samal ajal on parempopulistlikud parteid leidnud endale uue vaenlase islami näol, mille eest on vaja naisi ühiskonnas kaitsta. (Akkerman, 2015)

Teisalt võib populism olla ka emantsipatoorne. Naisi võimestavad vasakpopulistid, kes on saavutanud edu näiteks Ladina-Ameerikas, kaasates ühiskonnas seni marginaliseeritud grupe. Abi-Hassan (2017) toob välja, kuidas Argentinas sai protsess hoo sisse 1990. alguses soolise pariteetsuse seaduste vastuvõtmisega, mis tõi parlamenti ja rohkem naisi. 2000. aastatel said naised mitmeid olulisi ministrirolle ning 2007. aastal valiti Cristina Kirchner esimeseks naispresidendiks. Argentina kõrval võeti soolist võrdsust edendavad seadused vastu ka näiteks Boliivias ning Venezuelas suurendas naiste kaasatust 1999. aasta põhiseaduse muudatus.

Siinkohal on oluline välja tuua, et kui Euroopas domineerivad populistidest eelkõige parempoolsed ning Lääne- ja eriti Põhja-Euroopa ühiskondadele on omane suurem naiste roll

ja võrdsed õigused kui Ida-Euroopas, siis Ladina-Ameerikas on kontekst teine. Nii eelnevalt mainitud Boliiviat kui ka Venezuelat juhtisid pikaajaliselt vasakpoolsed populistid (vastavalt Evo Morales ja Hugo Chavez), kes alles püüdleval suure osas Euroopast juba tavapäraseks saanud soolise võrdsuse poole. See seletab ka Ladina-Ameerika riikides järsult suurenenud poliitikute ja parteide tähelepanu naistele. (Mudde, 2015)

1.3.4 Paremradikalism ja naiste esindatus

Naiste esindatust paremradikaalsete erakondade kommunikatsioonis saab vaadata kolmest vaatepunktist. Need ei ole omased mitte ainult paremradikaalsetele erakondadele, vaid võivad kehtida ka teist ideoloogiat kandvate parteide puhul, kuid selle uurimistöö kontekstis vaadeldakse nende esindatuse liikide esinemist just paremradikaalse partei kommunikatsioonis.

Esimene vaatepunkt on deskriptiivne esindatus, mis tähendab, et mingit gruppi esindab teine samasse gruppi kuuluja (näiteks naisi esindab naissoost parlamendisaadik). Paremradikaalsete erakondade puhul tähendab see, et naiste esindatust tagab naisliikmete ja naisaadikute olemasolu. Valimisnimekirjade täitmine naistega võib jätta aga pealiskaudse mulje.

Pole haruldane, et parempopulistlike parteide valimisnimekirjad on täis meessoost erakonnaliidrite ja kandidaatide elukaaslasi ja pereliikmeid. Näiteks kuulusid 2003. aasta Belgia föderaalvalimistel parempopulistliku Vlaams Belangi nimekirja naiskandidaatide hulka erakonnaliikmetest meeste abikaasad, elukaaslased ja muud pereliikmed. (Mudde, 2007)

Deskriptiivse lähenemise puhul jäetakse aga arvestamata võimalus, et poliitilise esindatuse pakkumine ei pea tingimata sõltuma esindaja enesedefinitsioonist. Tegelikult saab teatud ühiskonnagrupile poliitilist esindatust pakkuda ka selline esindaja, kes ise samasse gruppi ei kuulu. Rashkova ja Zankina (2017) toovad näiteks Bulgaaria, kus paremradikaalsete populistlike erakondade lihtsalt *Männerparteien*'iks tembeldamine on liiga lihtsustatud lähenemine, sest naiste teemad substantiivselt esindatud nii meeste kui naiste puhul, seejuures on populistlike erakondade liikmed (nii mehed kui ka naised) olnud teistest erakondadest

aktiivsemad naistega seotud teemasid tõstatama. Seda kutsutakse substantiivseks ehk sisuliseks esindatuseks.

Substantiivse esindatuse defineeris Hanna Pitkin 1967. aastal kui esindatavate huvides käitumise. (Gwiazda, 2021 kaudu) Substantiivse esindatuse uurimine on ajas arenenud. Varasem lähenemine võrdles lihtsustatult öeldes etteantud nii-öelda naiste teemade nimekirja poliitiliste toimijate reaalse agendaga. See tekitas aga segadust, kas substantiivselt esindatakse naisi või lihtsalt feministlikke huvisid.

Uuem lähenemine vaatab esindamist kui protsessi, mille käigus konstrueeritakse väidetena nii esindatavad kui ka nende vajadused. Ehk piltlikult öeldes puudub eeltäidetud teemade nimekiri, kuhu panna kõrvale linnukesi, kas üks või teine teema sai käsitletud.

Celise ja Childsi (2012) kohaselt saab viie kriteeriumi alusel hinnata, kas poliitilised väited tagavad naiste substantiivse esindatuse:

1. Väite sisu puudutab teema olulisust naiste jaoks.
2. Väite sisu puudutab ainult naisi.
3. Väite üle arutletakse sooliste erinevuste seisukohalt.
4. Väitest räägitakse soolise mõju kontekstis.
5. Väide on raamistatud meeste ja naiste võrdsuse kontekstis.

Celis ja Childs (2018) toovad välja, et mitmete uuringute kohaselt on konservatiivsed naisesindajad olnud meestest toetavamad naisi ja soolist võrdsust puudutavate poliitikate suhtes. Samuti on juhuseid, kus konservatiivsed naissaadikud on koos teiste erakondade naistega toetanud naisi puudutavaid ja isegi feministlikke eelnõusid. Samas ei saa sellist lähenemist eeldada kõigilt konservatiividelt, sest reeglina läheb feministlik ideoloogia vastuollu konservatiivsete erakondade maailmavaatega. Ent naisi puudutavate konservatiivsete väidete uurimisobjektina kõrvale jätmine lihtsalt sellepärast, et need on konservatiivsed, mitte feministlikud, annaks uurimistest vae arusaama.

Kolmas vaatenurk naiste esindatusele on femonatsionalism, mis eristub substantiivsest esindatusest selle poolest, et kui viimane pakub naistele sisulist esindatust, siis

femonatsionalismi võib kirjeldada kui feministlikku fassaadi paremradikaalsete erakondade viljeletavate poliitikate põhjendamiseks.

Kuigi mitmed Euroopa paremradikaalsed populistlikud erakonnad pole erilisel määral viinud ellu soolist võrdsust edendavaid poliitikaid ja kasutavad maskuliinset poliitilist stiili, on nad aga naiste õiguste tagamise ettekäändel edendanud oma islamivastast poliitilist agendat.

Femonatsionalism on koondmõiste, mis Farrise (2017) kohaselt tähendab “feministlikku ja femokraatlikku¹ natsionalismi”. Selle all peab ta silmas, et nii rahvuslased kui ka tegelikult neoliberaalid kasutavad feministlikke teemasidd kattevarjuna islami- ja immigratsioonivastastes kampaaniates. Samuti tähendab see feministide ja femokraatide osalemist islamiusuliste meeste valimatul stigmatiseerimisel soolise võrdõiguslikkuse lipu all.

1.4 PAREMRADIKALISM EESTIS

1.4.1 Paremradikaalsuse tulek Eesti poliitikasse

2000. aastatel, kui paremradikaalsed erakonnad tõstsid pead paljudes riikides, ei olnud need Eesti parteimaastikul veel esindatud. Kasekampi ja Auersi (2009) väitel olid Eestis küll olemas kõik viis paremradikaalsete erakondade tõusu põhjustavad faktorit: 1) sotsiaalmajanduslik kriis, 2) sotsiaal-kultuuriliste lõhede esiletõus, 3) kasvav vastumeelsus rahvusvahelistumisele, 4) poliitika usaldusvääruse kahanemine ja olemasolevate erakondade positsioneerumine tsentrisse, mis jätab parteimaastikul vasakule ja paremale äärele vaba ruumi uute tulijate jaoks 5) ning sellega seenduvalt ka paremradikaalsete ideede legitimeerimine olemasolevate erakondade poolt, kes nägid uusi tulijaid potentsiaalsete tulevikupartneritena.

Sellest hoolimata ei saavutanud paremradikaalid valimisedu. Selle põhjuseks on nii institutsionaalsed piirangud (erakonna asutamine oli Eestis võrdlemisi lihtne - kui jätta kõrvale 1000 liikme nõue - ja odav, kuid valimistel edu saavutamine oli kallis) kui ka killustatus (olemasolevad erakonnad võtsid paremradikaalse retoorika paremradikaalsetelt poliitilistelt liikumistelt üle). Seega tõdesid Kasekamp ja Auers (2009), et paremradikaalne

¹ Femokraat tuleneb sõnadest “feminist” + “bürokraat” ehk feministlik ametnik.

ideoloogia on Eestis teinud suuremat võidukäiku kui paremradikaalsed poliitilised liikumised ise.

Paremradikaalne erakond pääses Eestis esmakordselt parlamenti 2015. aastal, kui EKRE võitis valimistel 7 Riigikogu kohta. 2019. aasta Riigikogu valimistel sai EKRE 19 mandaati ja 2023. aasta Riigikogu valimistel 17 mandaati. Kasekampi sõnul on EKRE esilekerkimine parteimaastikul laiendanud kõvasti paremradikaalsete narratiivide levikut Eesti avalikus sfääris.

1.4.2 EKRE uurimisobjektina

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) nime kandva partei ajalugu algab 2012. aastast, kui see loodi Eestimaa Rahvaliidu ja Eesti Rahvusliku Liikumise ühinemisel.

Eestimaa Rahvaliit oli erakond, mis loodi 1994. aastal Eesti Maarahva Erakonna (EME) nime all. Oma põhikirjas öeldi, et Eestimaa Rahvaliit on “konservatiivne eestimeelne erakond.”

Eesti Rahvuslik Liikumine oli 2006. aastal loodud poliitiline liikumine, mille eesmärgiks oli “avaldada survet Eesti poliitilisele juhkonnale järgimaks Eesti põhiseadust, mis näeb ette meie riigi arendamist ja valitsemist rahvusriigi põhimõttel.” (Postimees, 2006)

2012. aastal moodustunud EKRE oli allianss, mille aktivistid ja ideoloogilised arhitektid tulid Rahvuslikust Liikumisest, kuid organisatsiooniline struktuur ja suur liikmeskond pärines Rahvaliidust. (Saarts et al, 2021)

EKRE põhikirjas sedastatakse, et EKRE “on Eesti Vabariigi järjepidevusest ja põhiseadusest lähtuv rahvuslik-konservatiivne erakond...” (EKRE, 2016) Seega defineerivad nii EKRE ise kui ka nende eelkäijaks olnud poliitilised entiteedid oma maailmavaate rahvuskonservatiivsena.

Tänapäevast EKRE-t võib klassifitseerida massiparteiks, mida iseloomustab aktiivsete liikmete kaasamine laiema avalikkuseni jõudmiseks, töö rohujuuretasandil, kollektiivset identiteeti loova ideoloogia olemasolu ning erakonnasisene kogukonnatunne. (Panebianco, 1988 ja Albertazzi, 2016 Saarts et al, 2021 kaudu)

Ideoloogiliseks kaasamiseks kasutab EKRE erinevaid tegevusi veebiruumis. Kuna EKRE ideoloogiat nähakse sageli ekstreemsena, on erakonnal vaja demonstreerida laiemat avalikku toetust, mis kinnitaks nende kuvandit “rahvaerakonnana”. See tõstab omakorda erakonna legitiimsust avalikkuses. (Saarts et al, 2021)

Sotsiaalmeedias avaldatud EKRE endise liikme Urmas Espenbergi koostatud kommunikatsiooni- ja turundusstrateegia esitluses (Samost, 2019) on välja toodud EKRE avaliku kommunikatsiooni põhimõtted:

- Jõulised, selged, lühikesed, arusaadavad sõnumid.
- Kriitiline toon võimalolijate suunas.
- Toodame meediakajastust oma tegevuste ja sündmuste kaudu - palju üritusi ja aktsioone.
- Väited ja “kõllid”, millele peavool lihtsalt peab reageerima, siis see hakkab kerima ja toodab teatud hulga suures meedias olemist, enamasti küll negatiivne, aga siiski pildil: “anname tuld”, “kohtunike pead veerevad” jne.
- Kõikide aukude ärakasutamine suures meedias, järjepidev pressing peavoolule jne.
- Oma meedia rajamine ja kontroll oma sõnumite üle (ajaleht Konservatiivide Vaba Sõna, portaal Uued Uudised, raadiosaade “Räägime asjast” Tre Raadios).
- Kõige aktiivsem erakond sotsiaalmeedias.
- Tuumikvalijate ja toetajate hoidmine nn virtuaalkogukondades, mis läbi erinevate ürituste kujunevad ka päriskogukondadeks.
- Pigem sihtturundus kui massturundus.

Käesoleva uurimistöö raames analüüsitav veebisaade “Elust ja poliitikast” vastab vormiliselt mitmele EKRE turundusstrateegia punktile. Oma autorlusega saade võimaldab kontrollida seal kõlavaid sõnumeid, EKRE rohked sotsiaalmeediakanalid annavad võimaluse nende sõnumite levitamiseks ning virtuaalkogukondades toetajate samas inforuumis hoidmiseks. Tegijad ise kutsuvad oma saadet “konservatiivsete naiste vestlussaateks”, andes iseendale selge ideoloogilise määratluse, mis mõjutab kahtlemata ka nende teemakäsitlust.

EKRE sotsiaalmeedia postituste kohta tehtud analüüs (Kasekamp et al, 2019) toob välja neli peamist teemat, millele oma retoorikas keskendutakse. Need teemad vastavad Mudde (2007)

redelis välja toodud ideoloogiatele ja nende võtmetunnustele: 1) Venemaa-vastane hoiak (Mudde redelis natsionalism), 2) negatiivne suhtumine Euroopa integratsiooni (natsionalism), 3) pereväärtuste eestkõnelemine (moraalne autoriteet), 4) pagulasvastasus (nativism ja võõraviha).

EKRE juures eksisteerib naisühendus, mille põhikirjaliseks eesmärgiks on naisi emantsipeerivate tegevuste (naiste poliitilise aktiivsuse tõstmine, siseriiklik ja välismaine koostöö teiste naisühendustega jne) kõrval ka “aidata oma aktiivse tegevusega kaasa erakonna põhimõtete ja ideede propageerimisele ja läbi selle nii liikmeskonna kui toetajate arvu suurendamine.” (EKRE, 2020) Seega on naisühenduse rolliks edendada avalikkuses erakonna maailmavaadet. Neid põhikirjalisi eesmärke tuleb käesolevas töös saates osalevate naisühenduse liikmete retoorikat analüüsides silmas pidada.

EKRE ridadesse kuulub mitmeid avalikkuses tuntuks saanud naisi, kes on valitud parlamenti või erakonna juhtorganitesse. Mitmed EKRE prominentsemad naispoliitikud on lähisuhete kaudu seotud erakonna juhtivate meespoliitikutega. EKRE endine esimees Mart Helme ja tema abikaasa Helle-Moonika Helme (EKRE liige) on mõlemad Riigikogu liikmed. Samuti valiti 2023. aasta Riigikogu valimistel parlamenti EKRE praegune esimees, Mart Helme poeg Martin Helme.

2023. aasta Riigikogu valimistel osalesid kõik kolm eelnevalt välja toodud Helmede perekonna liiget ning lisaks neile osales valimistel ka Martin Helme abikaasa Eeva Helme, kes mandaati ei teeninud. (Kook, 2022) Koos juba varasemalt Riigikogu liikmeks olnud Anti Poolametsaga kandideeris Riigikokku ka tema abikaasa Evelin Poolamets. Mõlemad EKRE liikmed osutusid valituks. (Ojaperv, 2022)

2015. aasta Riigikogu valimistel kandideeris EKRE nimekirjas kokku 33 naist ehk neid oli umbes veerand (24,24%) nimekirjast. 2019. aasta Riigikogu valimistel oli naiste arv ja osakaal väiksem - vastavalt 26 naist, kes moodustasid umbes viiendiku (20,8%) nimekirjast. 2023. aasta Riigikogu valimisteks kahanes naiste arv ja osakaal veelgi - nimekirja kuulus 22 naist ehk neid oli veidi üle kuuendiku (17,6%) nimekirjast.

2. METOODIKA

2.1. ANDMEKOGUMINE

Käesoleva uurimistöö empiiriline osa põhineb EKRE naisühenduse liikmete juhitava veebisaate “Elust ja poliitikast” (2024) analüüsil. EKRE meediakanali Uued Uudised YouTube’i kontol on 13 erinevat esitlusloendit, neist 12 sisaldavad erinevaid saateid ja üks lühiklippe. Üheks saadete esitlusloendiks on “Elust ja poliitikast”. Saate linki levitatakse ka Uute Uudiste portaalis aadressil <https://uueduudised.ee> ning erinevates EKRE sotsiaalmeediakanalites.

Esimene “Elust ja poliitikast” saade avaldati YouTube’i platvormil 22. veebruaril 2022. Töö kirjutamise hetkeks (aprill 2024) on ilmunud 26 saadet, neist viimane 16. märtsil 2024. Saate keskmine pikkus jääb kolmveerand tunni kanti (lühim saade kestab 32 minutit, pikim 54 minutit). Saadete ilmunisaeg on ebaregulaarne - mõne saate avalikustamise vahele jääb äärmisel juhul kaks nädalat, aga on ka saateid, mida eraldab omavahel kaks ja pool kuud.

Käesoleva töö valimisse kuulub kokku 10 saadet - viis viimast enne 5. märtsil 2023 toimunud Riigikogu valimisi (12.10, 26.10 ja 28.11.2022 ning 19.12 ja 14.01.2023) ja viis esimest pärast (31.03, 02.05, 24.05, 17.06, 26.08.2023) valimisi eetris olnud saadet. Valimi piiritlemine on vajalik uurimisülesannete konkretiseerimiseks ning analüüsi laialivalgumise vältimiseks. Riigikogu valimiste kuupäeva paigutamine valimi mediaaniks annab võimaluse analüüsida selle sündmuse võimalikku mõju saadete sisule - teemadele ja retoorikale.

Igas saates osaleb kolm EKRE (ja selle naisühenduse) ridadesse kuuluvat naist, kellel on reeglina ka poliitiline positsioon mõne valitud esinduskogu liikmena (kohaliku omavalitsuse volikogus või Riigikogus).

Kuna saated on üles laetud sotsiaalmeedia platvormile, mis ei ole saatetegijate kontrolli all, laeti uurimistöö huvides ja võimaliku empiirilise materjali kaotamiseks välistamiseks kõik saated alla nii video- kui ka audioformaadis. Tekst transkribeeriti, mis lihtsustab diskursusanalüüsi läbiviimist ning näidete väljatoomist.

2.2 ANDMEANALÜÜS

Töö eesmärgiks on uurida, milline on saatesarja “Elust ja poliitikast” vorm ja tehniline teostus, milliseid teemasid saates kajastatakse, kuidas nendest kõneldakse ning millisena konstrueeritakse naiste rolli nendes teemades. Järgnevalt on välja toodud kõik uurimisküsimused koos alaküsimustega:

1. Milline on saate vorm ja tehniline teostus?
2. Milliseid teemasid saadetes käsitletakse?
 - a. Millistes diskursustes nendest teemadest räägitakse?
3. Millisena konstrueeritakse saadetes naiste rolli?
 - a. Kuidas positsioneerivad ennast saates osalejad?
 - b. Kuidas konstrueerivad saates osalejad teisi naisi?
 - i. Milliseid nimetusi kasutatakse?
 - ii. Kuidas naisi iseloomustatakse?
 - iii. Millistesse rollidesse naisi pannakse?
 - iv. Milliseid vajadusi neile projitseeritakse?
 - v. Millist esindatust naiste vajaduste täitmiseks pakutakse?

Vastavalt püstitatud uurimisküsimustele kasutatakse analüüsimeetodina kriitilist diskursusanalüüsi, mille põhimõtteks on vaadelda teksti kontekstis. Käesoleva töö puhul võimaldab see väidetes nii implitsiitsete kui ka eksplitsiitsete tähenduste tuvastamist.

Wodaki (2001) kohaselt vaatleb kriitiline diskursusanalüüs (CDA) keelt kui sotsiaalset praktikat ning keskendudes keele kasutamise kontekstile, on selle analüüsiliigi fookuses keele ja võimu omavahelised seosed. Seejuures võivad domineerimine, diskrimineerimine, võim ja kontroll olla keeles esindatud nii varjatult kui ka täiesti läbipaistvalt.

Diskursust põhiliselt iseloomustavaks karakteristikuks on makroteema, mille kohta diskursus käib, näiteks “töötus” (Wodak 2001). Kui töötuse teemal argumenteerides kasutatakse rassistlikku argumenti (mis kuulub immigratsioonipiirangute diskursusesse), on tegemist interdiskursiivsusega. Diskursuse ühte makroteemasse mahub palju alateemasid, näiteks “töötuse” alla käivad “tööturg”, “ametiühingud”, “sotsiaaltoetused” jne. Uusi alateemasid

võib pidevalt juurde lisanduda ning intertekstuaalsus ja interdiskursiivsus hoiavad diskursuseid avatud ja hübriidsete ning avatud süsteemidena. (samas)

Kuna diskursusanalüüs vaatleb teksti kontekstis, saab kontekstist tulenevalt anda keelekasutusele ka erinevaid eesmärke ja põhjendusi. Erinevad diskursiivsed strateegiad, nende kasutamise eesmärgid ning toimemehhanismid Wodaki (2001) järgi on välja toodud tabelis 1. Tundes nende mehhanismide ja strateegiate väljendusviise, on võimalik mõista, milliseid poliitilise väite esitaja eesmärke see täidab.

Strateegia	Eesmärgid	Mehhanismid
Viide/nimetamine (<i>referential/nomination</i>)	Gruppide ja grupiväliste osaliste konstrueerimine	Liikmelisuse kategooriad Metafoorid ja metonüümia
Predikatsioon (<i>predication</i>)	Sotsiaalseid tegureid rohkem või vähem positiivselt või negatiivselt, taunivalt või tunnustavalt sildistamine	Negatiivsete ja positiivsete omaduste stereotüüpne omistamine Varjatud või otseste tähendustega tegusõnade kasutamine
Argumenteerimine (<i>argumentation</i>)	Positiivsete või negatiivsete omaduste õigustamine	<i>Topoi</i> kasutamine
Perspektiivi andmine, raamistamine või diskursuse kirjeldamine (<i>perspectivation, framing or discourse representation</i>)	Osaluse väljendamine Kõneleja vaatepunkti esitamine	Raporteerimine, kirjeldamine, jutustamine või tsiteerimine
Intensiivistamine, leevendamine (<i>intensification, mitigation</i>)	Väite episteemilise staatuse muutmine	Lausungite illokutsioonilise jõu intensiivistamine või leevendamine

Tabel 1. Diskursiivsed strateegiad Wodaki (2001) järgi

Diskursusanalüüs viiakse läbi kolmel tasandil. Lisaks keelele (tekstile) endale on oluline ka selle kasutamise kontekst. Makrotasandil tähendab see füüsilist (ja veebis ilmuva saate puhul ka virtuaalset) ruumi, milles keelt kasutatakse. Selleks, et vastata uurimisküsimusele saate vormi ja tehnilise teostuse kohta, analüüsitakse saate žanri, stuudiokujundust, atribuutikat ja kõike muud eelkõige visuaalset konteksti pakkuvat.

Mesotasandil analüüsitakse nii teksti kui ka teksti konteksti. Sellel analüüsitasandil otsitakse vastust uurimisküsimusele, milliseid teemasid saadetes käsitletakse (tekst). Samuti vaadatakse mesotasandil kollektiivsete sümbolite ehk *topoi* (kreekakeelse sõna *topos* mitmus) kasutust, mis aitavad vastata uurimisküsimusele, kuidas neid teemasid käsitletakse (tekst kontekstis). *Topoi* on osa argumenteerimisest ehk antud juhul poliitilise väite esitamisest, mis seob omavahel argumendi ja järelduse. *Topoi* nimekirj Wodaki (2001) järgi on välja toodud tabelis 2.

Kuigi Wodak kasutab ise *topoi* illustreerimiseks immigratsiooni diskursusest võetud näiteid, on nende abil võimalik selgitada igasuguste teemade kohta käivaid väiteid. *Topoi* abil on võimalik diskursuse makroteemad lahutada väiksemateks ja konkreetsemateks alateemadeks. Võtame näiteks “töötuse” makroteema ja “sotsiaaltoetuste” alateema kohta. Rääkides “töötusest” vastutustunde ja koorma *topose* kaudu, argumenteeritakse, et riigil tuleks leida töötuse probleemile leevendust, milleks ongi töötute jaoks “sotsiaaltoetused”.

1. **Kasulikkus, eelis (*usefulness, advantage*)** - Kui kõneleja vaatepunktist oleks teatud tegu kasulik, siis tuleks seda teha.
2. **Kahjulikkus, puudus (*uselessness, disadvantage*)** - Kui teatud teo tagajärjel midagi ei muutu, siis tuleks otsus tagasi pöörata või tegu mitte teha.
3. **Definitsioon, nime tõlgendamine (*definition, name-interpretation*)** - Kui teatud tegu, indiviidi või gruppi kutsutakse teatud nimetusega, siis omistatakse sellele nimetuse kandjale nimetuses sisalduv tähendus. Näiteks sõnas “võõrtööline” peitub implitsiitne eeldus, et tööline lahku pärast töö ära tegemist riigist, sest ta on siin võõras.
4. **Ohtlikkus ja oht (*danger & threat*)** - Kui teatud poliitiline tegu või otsus võib kaasa tuua ohtlikke tagajärgi, siis tuleks seda tegu või otsust mitte teha.

5. **Humanitarism (*humanitarianism*)** - Kui teatud poliitiline tegu või otsus ei vasta inimõigustele või humanitaarsetele väärtustele, siis tuleks seda tegu või otsust mitte teha.
6. **Õiglus (*justice*)** - Kui isikud, teod või olukorrad on teatud aspektides võrdsed, tuleks neid kohelda samamoodi.
7. **Vastutustunne (*responsibility*)** - Kui riik või isikute rühm vastutab teatud probleemi esilekerkimise eest, tuleks neil ise tegutseda probleemile lahenduse leidmise nimel.
8. **Koorem, raskus (*burden, weighting*)** - Kui isikut, institutsiooni või riiki koormab teatud probleem, tuleks neil tegutseda koorma leevendamise nimel.
9. **Raha (*finances*)** - Kui teatud olukord või tegu läheb liiga kulukaks või põhjustab tulude vähenemise, tuleks teha tegusid, mis vähendavad kulusid või aitavad kahjumit vältida.
10. **Reaalsus (*reality*)** - Kuna reaalsus on selline nagu ta on, tuleks teha teatud tegusid ja otsuseid.
11. **Arvud (*numbers*)** - Kui numbrid viitavad teatud *topose* eksisteerimisele, tuleks teatud teod ära jätta.
12. **Seadus ja õigus (*law & right*)** - Kui seadus või mõni muu õigusnorm näeb ette või keelab teatud poliitilis-administratiivse teo, tuleks see tegu vastavalt kas ära teha või jätta tegemata.
13. **Ajalugu (*history*)** - Kuna ajalugu õpetab, et teatud tegudel on teatud tagajärjed, tuleks praeguses ajahetkes võrreldavas olukorras käituda vastavalt ajaloolisele kogemusele.
14. **Kultuur (*culture*)** - Kuna teatud inimgruppide kultuur on selline nagu ta on, siis kerkivad konkreetsetes olukordades konkreetset probleeme.
15. **Väärkasutus, kuritarvitamine (*abuse*)** - Kui õigust või abi pakkumist kasutatakse väärtalt, tuleks muuta õigust, jätta abi pakkumata või võtta väärkasutamise välistamiseks ette vastumeetmeid.

Tabel 2. Kollektiivsete sümboolite ehk topoi nimekiri ja selgitused Wodaki (2001) järgi.

Diskursusteks jaotamine põhineb avatud kodeerimisel. Mesotasandi analüüsis võrreldakse deklareeritud teemade erinevust diskursiivsete teemadega. Saate alguses tutvustatud saatekava on kirja pandud *in vivo* koodidena ehk võimalikult tekstilähedaselt - see tähendab, et nii nagu saateosalise sõnakasutus oli. Nende kategooriate kõrvale on pandud diskursused, milles antud teemast räägiti. Sellele on lähendatud üldistatult ehk sarnased alamdiskursused

liideti üheks makrodiskursuseks. Näiteks immigratsiooni makrodiskursuse all ei räägita kitsalt ainult sisserändest, vaid käesolevas töös kategoriseeritakse selle diskursuse alla näiteks ka arutelu siseturvalisuse üle, sest turvatunde ohustajatena käsitletakse võõramaise taustaga isikuid.

Mikrotasandi analüüsi käigus vastatakse uurimisküsimusele, millisena konstrueeritakse naiste rolli saates käsitletud teemades. Selleks analüüsitakse, milliseid diskursiivseid strateegiaid saates kasutatakse: milliseid nimetusi või sünonüüme naiste kohta kasutatakse, milliseid omadusi naistele antakse ning milliseid väiteid naiste või nende omaduste kohta esitatakse.

Diskursusanalüüsi läbiviimiseks on kõik saated transkribeeritud. Saateid vaadati ja transkriptsioone loeti läbi mitu korda. Esimese vaatamise käigus kirjeldati makrotasandil saateid tehniliselt. Esimese transkriptsioonide ülelugemise käigus pandi mesotasandi analüüsi käigus kirja teemad. Teise ja kolmanda vaatamise ringi ajal ning transkriptsioonide ülelugemisel täiendati makro- ja mesotasandi analüüsi eelnevalt tähelepanuta jäänud asjaoludega. Samuti oli transkriptsioonide korduva ülelugemise mõtteks panna tähele seal esinevaid narratiive, konstruktsioone, nominatsioone ja muud mikrotasandi uurimisküsimustele vastamiseks olulist infot.

3. TULEMUSED

3.1 SAATE TEHNILINE KIRJELDUS

YouTube'i keskkonnas kättesaadav saade (2024) on üles võetud vormis, mis pole päris omane suuremale osa sotsiaalmeedias tavapäraselt ilmuvatele videoloogidele, vaid meenutab rohkem televisiooni rääkivate peade stuudiosaate formaati. Seda, et saate teostusele on pööratud palju tähelepanu, illustreerib nii kasutatav kaamera-, heli- ja valgustustehnika, stuudiokujundus, tiitrid kui ka struktureeritud sisuosa. Kuna vastavalt EKRE kommunikatsiooni- ja meediastrateegiale on oma saadetel oluline roll erakonna sõnumite levitamisel, aitab saate nn pärusmeediale (*legacy media*) omane formaat tõsta meediumi tõsiseltvõetavust ja usaldusväärsust.

Kõik saated algavad ühesuguse ekraanigraafika ja tunnusmeloodiaga, mis tekitab vaatajale äratundmise, et tegemist on saatesarjaga. Tunnusmeloodiana on kasutatud lugu YouTube'i

enda audioraamatukogust, millele on viidatud videopleieri akna all olevas kirjalikus infokastis. Samuti on infokastis kuni paari lõigu pikkune saates käsitletavate teemade kokkuvõte, mis annab vaatajale aimu sellest, mida ta saatest näha ja kuulda saab.

Saateid on võimalik vaadata kuni 1080 HD resolutsiooniga, mis võimaldab näha üsna hea kvaliteediga pilti ka suuremalt ekraanilt, näiteks televiisorist vaadates. Subtiitreid üheski keeles saadete juurde ei pakuta, mis tähendab, et kuulmispuudega või eesti keelt mittekõnelevatel inimestel ei ole võimalik saadet nii-öelda keskmise Eesti inimesega samaväärselt vaadata.

Saated on üles võetud vähemalt nelja kaameraga. Üks kaamera võtab üldplaani, kus on näha kogu stuudiokujundus ja -sisustus ning kõik saates osalejad. Iga osalist näidatakse saates ka suures plaanis ning stuudio üldplaan ja saatekülaliste kesk- ja lähiplaanid vahelduvad sujuvalt. Mitme kaamera kasutamine iga osalise jaoks välistab vajaduse eraldi kaameraoperaatorite jaoks. Kaadrivahetusega saab kas jooksvalt saate ajal tegeleda režissöör või monteeritakse erinevate kaamerate filmitud materjal sujuvaks saateks kokku järeltöötuse käigus.

Tõenäoliselt kasutatakse filmimise käigus helioperaatorit, sest mõne saate puhul oli võimalik tähele panna, kuidas keset saadet sõna võtnud külalise jutt oli alguses kehvemini kuulda, kuid mõne sekundi järel muutus heli selgemaks. Ilmselt oli selle põhjuseks, et osaleja mikrofoni oli esialgu muude helide eetrisse jõudmise vältimiseks välja lülitatud ning lülitati tema sõnavõtu esimestel sekunditel sisse, millega tegeles jooksvalt keegi kaadri tagant.

Tõenäoliselt kasutatakse saate tegemisel ka stuudiovalgustust, millest võib aru saada prille kandva saatekülalise klaaside peegeldusest, kus on näha osalejate suunas paistvat ümmargust lampi.

Saatekujundus on ühetaoline, kuid detailid vahelduvad vastavalt saate eetris oleku aja perioodile. Osalejad istuvad ühes reas kolmel toolil. Osalejate ees on laud lilleseadega, osalejate selja taga aken ja aknalaud (või sellekujuline dekoratsioon). Aknalaual on lilled, akende taga aga pilt maastikust.

Saatest saatesse erinevad laual ja taustal olev lilleseade, stuudio seinale kuvatav n-ö vaade aknast ning osalejate riietus. Näiteks kevadsuviste saadete puhul on lilled erksamates toonides, jõulude-eelses saates (19.12.22) on esiplaanile seatud jõulutäht, taustal asendavad lillevaase põhjapõtrade kujutisega padjad ning akna taga on pilt lumesajust.

Ka saates osalejate riietuse valik käib aastaajaga kaasas. Mainitud jõulusaates kannavad osalejad jõuludele omaseid värve - punast, rohelist ja valget. Kevadsuvistes saadetes on mitmel osalejal aga lillelised kleidid ja erksavärvilisemad riided.

Saatekujunduse eesmärgiks on visuaalsete meetoditega luua meeleolu, sest ainult lähiplaanis rääkivate peade näitamine terve saate kestuse jooksul väsitaks vaatajat olenemata teemast. Lähimõeldud saatekujundus annab võimaluse kasutada saate monteerimisel rohkem erinevaid kaadreid, mis pakuvad vaheldust.

3.2 SAATEOSALISED

Kuigi ühtegi saateosalist ei presenteerita ei saate kirjelduses ega tiitrites saatejuhina, on juhtiva rolli enda kanda võtnud Evelin Poolamets (EP), kes osales vaadeldud kümnest saates kõigis. Samamoodi osales kõigis saadetes Helle-Moonika Helme (HMH). Seitsmes saates osales Merle Kivest (MK), kahes Triinu Allipere (TA) ja ühes Kadri Vilba (KV). Tekstinäidete juures kasutatakse edaspidi saateosaliste kohta initsiaale.

Poolametsa juhtiv roll tuleb välja saate raamistamisel, sest tema ütleb igas saates nii ava- kui ka lõpusõnad. Avasõnades tervitab ta vaatajaid ning tutvustab saatekülalisi ning tolles saates käsitletavaid teemasid. Samuti on Poolamets see, kes annab saatekülalistele sõna. Näiteks suunab Poolamets pärast sissejuhatust teemasse olukorrast Riigikogus esimese küsimuse Helle-Moonika Helmele kui tol hetkel ainsale saates viibinud Riigikogu liikmele:

*...Aga kuidas tegelikult olukord on, Moonika? Sina oled meil igapäevaselt Riigikogus.
Räägi, mis siis seal Riigikogus tegelikult toimub? (EP, 28.11.22)*

Tegelikult antakse Helmele esimese sõnavõtu õigus igas saates, sealhulgas ka sellistes, kus käsitletavad teemad ei puuduta otseselt Riigikogu:

*...Nüüd on meil lõpuks siis valitsus moodustatud ja nagu
Postimehe juhtkiri ütleb, et meil on valetajate koalitsioon.
Moonika Helme, kuidas teie seda uut valitsuskoalitsiooni kommenteerite? (EP, 02.05.23)*

*...Aga tõepoolest, Moonika, kuidas siis nüüd selle elektriga on -
kas universaalteenuse hind on lahendus või kas on see, mida me ootasime? (EP, 11.10.22)*

*...Moonika, kas sind üllatas, kui korraga meediasse levis teade, et
Mart Võrklaev süüdistab presidendi kantselei nõunikku Toomas Sildamit selles, et
see on küsinud nii-öelda tasu selle eest, et president on seadused välja kuulutanud? (EP, 26.08.23)*

Selline muster viitab, et tegemist on kas enne saadet kokku lepitud või vähemalt kõigi saates osalejate poolt vaikimisi aktsepteeritud kõnejärjekorraga. Kuna enne 2023. aasta Riigikogu valimisi eetris olnud saadetes oli Helme ainus parlamendisaadik (pärast valimisi oli seda ka Poolamets ise), siis võib Helmele esimesena sõna andmise põhjuseks olla tema prominentsus. Samuti pälvivad meedias suurt kõlapinda pigem üleriikliku tasandi teemad ning seadusandliku kogu liikmena puutub Helme nende teemadega märksa rohkem kokku kui kohalike omavalitsuste volikogude liikmed.

Teise saatekülalise rolliks on olla mõne teise tasandi ekspert. Tartu linnavolikogusse kuuluvat Merle Kivestit käsitletakse kohaliku tasandi elu tundva inimesena, kes peab hindama ühiskonnas aktuaalsete protsesside mõju kohalikule tasandile:

*Aga kui nüüd Merle sinu käest küsida, et mida on see kõrge elektrihind
omavalitsuses - näiteks Tartus kaasa toonud? (EP, 12.20.22)*

Samuti palutakse Kivestil anda edasi kohaliku tasandi inimeste meelsust, mida ta koges Riigikogu valimisteks kampaaniat tehes:

*Aga Merle, kui sa olid ka hästi aktiivselt tänaval, suhtlesid valijatega, et kas sa tajusid
seda mõju, seda propaganda, selle vale või laimu mõju valijatele tänavatel... (EP, 31.03.23)*

Sarnasesse rolli regioonide meelsuse esindamisel, aga maapiirkondade tasandil pannakse ka kahes vaadeldud saates osalenud Anija vallavolikogu liige Triinu Allipere:

*...Triinu, sina puutud igapäevaselt palju kokku erinevate inimestega, et kuidas nemad on
kommenteerinud või milline on see tavainimese kommentaar... (EP, 02.05.23)*

...Aga, Triinu, sina kui kohaliku omavalitsuse ütleme nii-öelda vallavolikogu esindaja, et kui palju on sul inimestega juttu tulnud sellest, et perehüvitised kärbitakse ja kas suurperedega oled ühenduses olnud või et kuidas üldine meelsus on? (EP, 17.06.23)

Kadri Vilba puhul tekib olukord, kus saatejuht püüab teda panna poliitika kõrvaltvaataja rolli, kuid objektiivsetel asjaoludel Vilba pakutud rolli vastu võtta ei saa:

...Kadri, sina ei ole asja sees, kuigi sa ei ole ka päris objektiivne nähtavasti, aga kuidas sulle on mõjunud see obstruktsioon või mis mulje sulle jätnud on kõrvaltvaatajana? (EP, 24.05.2023)

...No, ega ma niimoodi kõrvaltvaataja ju tegelikult ei olegi sellepärast, et ma käin ka abiks Riigikogu fraktsioonis ja ka mina olen teinud mõned eelnõud, mõned arupärimised aidanud kokku panna, nii et minu käsi on ka natuke siin obstruktsioonis sees. (KV, 24.05.23)

Kui saatejuhil on kolmandale külalisele ette nähtud üks roll, mis tuleb välja talle suunatud küsimuse sõnastusest, siis lisaks sellele rollile võtavad külalised ka oma sõnavõttude või teemavalikutega teatud rolle või toovad esile oma professionaalset tausta, võttes lausa eksplitsiitselt mõne teema juures lisaks arvajale ka eksperdi rolli.

Näiteks kõnetavad Kivestit esmatarbekaupade hindade, sotsiaaltoetuste (perehüvitised ja lastetoetused) või meditsiinivaldkonna (psühhiaatriline abi) teemad, millest rääkides toob ta välja ka oma igapäevatööst tuleneva seose selle teemaga:

...Mina tahan ka öelda seda, et me juba olemegi seal augus, sest mina oma töös nii-öelda tunnen nagu tohutult - no see on juba tegelikult kestnud juba kümme aastat vist varsti - näiteks seesama psühhiaatrilise abi kättesaadavus... Tegelikult ma töötan rehabilitatsiooniasutuses... (MK, 28.11.22)

...Minul sotsiaaltöötajana on ka väga hea meel, et tõesti need nii-öelda esmatasandi teemad, nagu on toit ja ravimid, mis peaks olema nii-öelda riigi poolt toetatuna võimalikult madala hinnaga... (MK, 19.12.22)

Allipere presenteerib ennast ise maainimeste esindaja ning ettevõtjana, mida saatejuht ka küsimuste talle suunamisel arvestab:

...Just seda inimest ja maainimest ennekõike, ...mida puudutavad väga paljud teemad, mis meil praegu õhus on, ja olles siis ettevõtte juht ja teenindava ettevõtte juht, ma puutun tõesti tavainimestega väga palju kokku, kes tulevad oma muresid kurtma. Muu kõrval siis täpselt seesama päevapoliitika ja isiklikud mured ja kõik muud asjad, nii et mul on selline üsna hea läbilõige, mida ma rõõmuga kajastan. (TA, 02.05.23)

...Ja teine nagu selline suurem maksutõus on käibemaksu tõus.
Triinu, kui palju selline maksutõus sinu ettevõtmist puudutab? (EP, 02.05.23)

...Maainimene on nagu mitmest otsast praegu puremise all, et ongi needsamad automaks, maamaks, käibemaksu tõus ja üldse nagu maainimese hääli tihtilugu ei jõua nii väga sinna seaduse loojate ja otsustajate juurde. Maainimene ei tule seda ütleva, tema käest ei küsita ja ise ta ennast kuuldavaks ei suuda teha, tal võib-olla pole aegagi, ta tegeleb ellujäämisega. (TA, 02.05.23)

Poolamets saatejuhina käitub ka nii-öelda ajavõtjana ehk vahetab teemasid, kui mõnel teemal on juba piisavalt kaua arutletud ning lõpetab aegsasti viimase teema käsitlemise, et saade kokku võtta ning tänu- ja hüvastijätusõnad öelda. Selline moderaatori roll on oluline, et saade püsiks ettenähtud struktuuris ja ajaraamis ning selle kogupikkus oleks ootuspärane nii osalejatele endale kui ka vaatajatele.

Kui esimeses kolmes vaadeldud saates olid Poolametsa lõpusõnad identsed, tänades vaatamast ja soovides terve olemist, siis 2022. aasta jõulude eel eetris olnud saatest alates muutusid lõpusõnad palju varieeruvamaks. Kuigi vorm erines mõnevõrra, siis mõte jäi endiselt samaks - tänati vaatamise eest ning sooviti vaatajale midagi positiivset. Teistest kõige rohkem eristuv lõputervitus pärineb 2023. aasta saatest, mille teemadeks olid perehüvitiste kärpimine, samasooliste abielude lubamine ning kogukondlik turvalisus:

...Olge meiega ja hoiame seda tervet mõistust, olge terved ja kõike head. (EP, 17.06.23)

Lõpusõnadele järgneva lõpukaadri ülesehitus on kõigi vaadeldud saadete puhul sama. Näidatakse üldplaani, seejärel tuled kustuvad ning paari sekundi jooksul on veel näha saates osalenute siluetti, enne kui ekraan täiesti mustaks muutub.

3.3 SAATE TEEMAD

Saated on reeglina struktureeritud kaheks-kolmeks teemaks, kuid on ka saateid, mille alguses deklareeritakse välja ainult üks põhiline teema, ent selle raames on võimalik avada veel palju teemasid - näiteks 26.10.22 eetris olnud saates räägiti Euroopa Kontrollikoja liikme kandidaadi määramise taustal aastate jooksul erinevatest Reformierakonda puudutanud suurematest ja väiksematest skandaalidest.

Teemade üldisemaid valikuprintsiipe selgitatakse ühes valimisse sattunud saates. Kui tavapäraselt ei seletata, miks mingi teema on arutlemiseks valitud, siis 14. jaanuaril 2023. põhjendatakse teemade käsitlemist nende huvipakkumisega naistele üldiselt ning naispoliitikutid kõnetavatena:

*...Tere tulemast vaatama saadet "Elust ja poliitikast." See saade on meil selle aasta esimene ja nagu ikka käsitleme teemasid, mis huvitavad naisi, kõnetavad naispoliitikutid.
Meil on saates Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna naispoliitikutid... (EP, 14.01.23)*

Teemade naistele huvi pakkumise all mõeldakse ilmselt saate potentsiaalsele vaatajale - kui saates käsitletakse naisi huvitavaid teemasid, siis eeldatakse (või teatakse YouTube'i vaatajate statistika põhjal), et saate keskmine vaataja on naissoost.

Laias laastus võib saates käsitlemiseks deklareeritud teemad jagada kolme kategooriasse:

1. **EKRE erakondlikke initsiatiive** puudutavad teemad ning nende sidumine reaalse poliitilise olukorraga (sh vastandumine koalitsiooni poliitikale) - selle näiteks on kriitika valitsuse tegutsemisele energiakriisis ning kutsed osalema EKRE meeleavaldusel kõrge elektrihinna vastu või ravimite ja toiduainete käibemaksu langetava EKRE eelnõu tutvustamine.
2. **Kriitika peaministri** ja tema erakonna ning teiste **koalitsiooni** kuuluvate erakondade ja poliitikute **suunas** - eelmisest kategooriast eristab seda positiivse programmi (EKRE initsiatiivide) puudumine. Selle kategooria näideteks on maksutõusude ja automaksu kriitika või Reformierakonnaga seotud skandaalide ajaloo ettelugemine.
3. **Päevakajalised** teemad, mis ei ole otseselt seotud ei võimuerakondade ja -poliitikute tegemiste või tegemata jätmistega ning mille juures ei pakuta ka oma poliitiliselt platvormilt uusi lahendusi välja. Selle kategooria all räägitakse sündmustest, mis on tol ajahetkel avalikkuse suurema tähelepanu all nagu näiteks Saaremaa elektrikatkestused ja Pere Sihtkapitali naiste sündimusuuring või saates osalejatele või nende kogukonnale olulised nagu näiteks Soodla harjutusvälja rajamine.

Tabelis 3 on välja toodud teemad, mille käsitlemist deklareeris saatejuht nii saate alguses kui ka esitati kirjalikult saate kirjelduses, ning teemad, mis lisaks deklareeritule kogu diskursuses

käsitlust leidsid. Lihtsamalt öeldes on tabeli ühes tulbas teemad, millest rääkima hakati, ning teises diskursused, millest tegelikult ja kuidas räägiti.

Tabelis 3 ei ole eraldi välja toodud kasutatud argumentide tonaalsust, kuid nagu eelnevast teemade kategooriast välja tuleb, on suurem osa retoorikast kriitiline nii poliitilise *status quo* kui ka võimalolijate plaanitavate otsuste suhtes.

Deklareeritud teemadest korduvad vaadeldud saadetes Saaremaa elektrikatkestus, peretoetused ja lastehüvitised, maksumuudatused ning sooneutraalne abielu. Need teemad puudutavad nii valitsuse poliitikate kritiseerimist, EKRE initsiatiivide tutvustamist kui ka lihtsalt päevakajaliste sündmuste analüüsi.

Eelnevate teemade käsitluses korduvad poliitilise eliidi käitumise, õigusriigi olukorra, globaliseerumise ja suveräänsuse erosiooni, immigratsiooni ning rahvastikupoliitika diskursused.

Kuupäev	Deklareeritud teemad	Diskursiivsed teemad
12.10.22	Elektrihinnad	Globaliseerumine, suveräänsuse erosioon
	Immigratsioon	Majanduslik toimetulek
26.10.22	Euroopa Kontrollikoja liikme kandidaadi määramine	Olukorrast õigusriigis
28.11.22	Olukorrast Riigikogus	Poliitilise eliidi käitumine
	Marko Mihkelsoni ja Raimond Kaljulaidi tegemised	Olukorrast õigusriigis
	Lastetoetused ja perehüvitised	Immigratsioon, majanduslik toimetulek, demograafilised protsessid
19.12.22	Elektrikatkestus Saaremaal	Regionaalne ebavõrdsus
	Laste vaksineerimine	Valikuvabadus
	EKRE eelnõu ravimite ja toiduainete käibemaksu langetamiseks	Majanduslik toimetulek

14.01.23	Elektrikatkestus Saaremaal	Regionaalne ebavõrdsus
	EKRE rahvastikuprogramm	Immigratsioon, demograafilised protsessid
	Olukorrast meditsiinis	Tervishoiusüsteemiga seonduvad probleemid
31.03.23	Riigikogu valimiste tulemused	Olukorrast õigusriigis
	E-valimiste usaldusväärsus	Demokraatia põhimõtted
02.05.23	Maksumuudatused	Immigratsioon
	Soodla harjutusväli	Regionaalne ebavõrdsus
24.05.23	Opositsiooni obstruktsioon Riigikogus	Poliitilise eliidi käitumine
	MTÜ Slava Ukraini skandaal	Poliitilise eliidi käitumine
	Sooneutraalne abielu	Naiste ja laste õigused
17.06.23	Perehüvitised	Demograafilised protsessid, majanduslik toimetulek
	Sooneutraalne abielu	Abielu definitsioon
	Kogukondlik turvalisus	Immigratsioon
26.08.23	Vabariigi Presidendi kantselei ja rahandusministeeriumi vaheline konflikt	Poliitilise eliidi käitumine
	Pere Sihtkapitali naiste sündimusuuring	Demograafilised protsessid
	Automaks	Globaliseerumine, suveräänsuse erosioon

Tabel 3. Saadete deklareeritud ja diskursiivsed teemad.

5. märtsil 2023 toimunud Riigikogu valimiste eel ja järel ilmunud saadete teemasid võrreldes joonistub peamise erinevusena välja, et kui valimiste eel vaheldus kriitika võimalolijate suhtes EKRE enda initsiatiivide tutvustamisega (ravimite ja toiduainete käibemaksu alandamine, rahvastikuprogramm), siis valimiste järel alternatiive ei pakutud, kuid võimalolijate plaanide suhtes oldi jätkuvalt kriitilised.

See on selgitatav asjaoluga, et EKRE valimistulemused neile võimuläbirääkimiste laua taha kohta ei andnud ning tulenevalt Riigikogus esindatud erakondade omavahelisest dünaamikast on nende võimukoalitsiooni pääsemine käimasolevas nelja-aastases tsüklis (2023-2027) pigem vähetõenäoline. Seega kritiseeritaksegi praegu rohkem võimuloleva eliidi tegevust, kuna enda alternatiivseid plaane neil suure tõenäosusega praegu ellu pole võimalik viia ning uute initsiatiivide väljatöötamine ja esitlemine on mõistlikum järgmiste, 2027. aasta Riigikogu valimiste lähenedes.

3.3.1 Poliitilise eliidi käitumine

Poliitiliseks eliidiks võib laias tähenduses pidada kõiki võimu omavaid, selle omamise potentsiaaliga isikuid, organisatsioone ja institutsioone. Selle saate kontekstis käsitletakse poliitilise eliidina seadusandliku ja täidesaatva võimu esindajaid ning valitsus- ja parlamendierakondi.

Saates kõrvutatakse valitseva poliitilise eliidi käitumist sageli EKRE enda tegutsemisega. Võttes ette teema, kus EKRE käitumist on kritiseeritud, leitakse hoopis, kuidas tänane poliitiline eliit on selle olukorra põhjustanud. Samuti viidatakse eliidi ja meedia omavahelise läbipõimumisele, mis väljendub võimulolijate kasuks soodsate narratiivide kajastamises:

...Viimastel aegadel me oleme kõvasti kuulnud lugusid sellest, et riigikogu ei käitu nii nagu valitsusele meeldiks, lausa meedia on vihane, et Riigikogus esitatakse küsimusi... (EP, 28.11.22)

...Riigikogu teeb oma igapäevast tööd, ...see lihtsalt on selline kuvand, mida tahetakse luua, et praegu on Riigikogus justkui midagi enneolematult ...halvasti ja käib mingisugune räuskamine ja sõimlemine ja laimamine. Mitte midagi sellist tegelikult ...nagu püütakse näidata, ei ole - käib täiesti eluterve debatt, see käib demokraatliku parlamendi töö juurde, et kõik peavad saama rääkida, kedagi vaigistada ei tohi ja ...Riigikogu kui erinevate arvamuste plats peab jääma. Mida me praegu näeme väga selgelt, on, et püütakse vaigistada ühte erakonda, püütakse vaiba alla pühkida teatud teemasid... (HMH, 28.11.22)

Ja kõige inetum on see, et meedia toetab seda - meedia ei rääkinud sellest, kui Reformierakond, olles opositsioonis, tuli kohale plakatitega... Indrek Saar tõmbab lahti Riigikogu ees pauguti - selline klounaad. Ja lisaks veel, et obstruktsioonid pluss need protseduurilised küsimused, et tegelikult on kultuuri alla viinud... või selliseid asju, mida nemad, olles opositsioonis, tegid, ei ole ju praegune opositsioon kordagi teinud... (EP, 28.11.22)

Samuti põhjendatakse enda käitumist Riigikogu töö obstruktsiooniga pidurdamisel valitsuskoalitsiooni poliitikaga, milleks valimistel mandaati ei küsitud:

...Mõned asjad, mis... valitsus, mitte koalitsioon läbi üritab suruda, on ju ikka nii jõhkrad. Ja nad ei ole saanud mandaati sellele valimistel, see on kõige hullem, inimesed ju ei hääletanud nende asjade poolt, mida nad praegu kiirkorras läbi suruvad ja seetõttu on absoluutselt igati õigustatud see, mida EKRE koos Keskerakonna ja Isamaaga Riigikogus teeb. (KV, 24.05.23)

...Jah, väga õige, Kadri, et tõepoolest, kui me vaatame, mida valitsuskoalitsioon lubas - ei räägitud ju valimiste ajal maksutõusudest ega ka kõikidest nendest muudest asjadest, mida nad nüüd plaanivad läbi suruda, ja obstruktsioon on täiesti demokraatia osa... (EP, 24.05.23)

Valitsuse ja ministrite käitumist võrreldakse aastatega 2019-2021, kui EKRE kuulus ise valitsuskoalitsiooni:

...President Kaljulaiuga ...meil oli maailmavaateline konflikt, meil oli hulk selliseid väärtuskonflikte, milles tema... kuidagi selline eriline aktivist oli..., aga me kunagi ei läinud, isegi ei kaalunud minemast nagu seda teed, et talle kuidagi selle kaudu kätte maksta, või noh, nii alatult ja nii madalalt hakata tegutsema nagu nüüd siis selles sellesuvises konfliktis on välja tulnud... (HMH, 26.08.23)

3.3.2 Õigusriigi olukord

Õigusriigi olukorda võiks selle saate kontekstis defineerida kui kriitilist suhtumist nii õiguskaitse- ja julgeolekuasutuste töösse kui ka üleüldisesse õiguskorrast kinnipidamisse. Näiteks suhtutakse kriitiliselt peaministriga sarnaselt Reformierakonda kuulunud ministri Keit-Pentus Rosimannuse määramisse Euroopa Kontrollikoja liikme kandidaadiks ning sellesse, et avalikkuses küsimusi tekitanud otsust õiguskaitseorganid ei menetlenud:

...Kaja Kallase poolt palju kiidetud õigusriik peabki olema tema poolt palju kiidetud sellepärast, et... see õigusriik on neile nii palju teeneid teinud ka poliitiliste vastaste kiusamise osas ja ilmselt teeb ka edaspidi... Loomulikult ta peabki seda õigusriiki kiitma, eks ole, seda, mis teda ja tema erakonda kogu aeg aitab ja abistab. (HMH, 26.10.22)

Saates ollakse kriitiline õiguskaitseorganite tööga nendes kaasustes, mis puudutavad EKRE poliitilisi oponente, eelkõige Reformierakonda:

...Isegi nagu mõned sellised skandaalid... kasvõi... tagasi tulles selle kilekotiraha skandaali juurde... - esitati süüdistus, et tõepoolest teadmata, kust see raha tuli, aga kriminaalasi lõpetati kellelegi konkreetselt süüdistust esitamata... Jälle on kallutatud prokuratuur - vaatad, et ühed on nagu seaduse ees võrdsemad, nendele mõned seadused ei kehti... (EP, 26.10.22)

Kuigi politseid küll kiidetakse selle eest, et ta suutis tuvastada reformierakondlasest Riigikogu liikme Eerik-Niiles Krossi abikaasa Mary Krossi valeütluste andmise (Krjukov, 2019), siis kritiseeritakse prokuratuuri otsust lõpetada kriminaalasi oportuniteediga.

Mary Krossi skandaal oli ju täiesti vale, aga noh, kuna ta oli nii lokaalne ja tõepoolest siin ka meie õiguskaitseorganid pidid seda siis ikkagi menetlema - siis meil veel õigusriik eksisteeris mingilgi määral ikkagi - võib-olla vastumeelselt või urisedes või läbi hammaste või kuidagi nad ikkagi olid sunnitud lõpuks tunnistama, et jah, see oli vale, kuigi kohtunik ju ei määranud talle mingit karistust, ...seal lõpetati kokkuleppemenetlusega. (HMH, 31.03.23)

Samuti pannakse kahtluse alla Indrek Tarandi alkoholijoobes mootorsõiduki juhtimise kaasuses tehtud otsus lõpetada menetlus oportuniteediga (Krjukov, 2022):

...See on jälle märgiline - (ma) arvan, et meie hulgas on väga palju noori inimesi, kes on nooruses teinud selle vea, et on purjus peaga rooli istunud ja saanud selle kriminaalsüüdistuse külge kogu eluks. Ja nüüd siis Indrek Tarand - eurosaadik ja võiks öelda avalik eeskuj - tema suhtes seadused ei kehti. Temale patsutatakse õlale, öeldakse, et ära järgmine kord tee nii - pole ilus. (EP, 26.10.22)

Kriitiline ollakse ka nende õiguslike protsesside kohta, mis puudutasid Riigikogu valimiste tulemuste kinnitamist ning nende vaidlustamist:

...iga koha pealt püütakse ära teha, et kasvõi see, kui me esitasime kahtlused e-valimiste läbipaistvuse kohta, siis öeldi meile kõigepealt, et oh, me ei ole ju veel neid... e-valimiste tulemusi avaldanud, et veel on vara esitada kaebusi ja kui need lõpuks siis välja tulid ja need valimised kinnitati, no siis öeldi, et nüüd te olete hiljaks jäänud, et nüüd need ei saa enam menetleda - no anna armu. (EP, 31.03.23)

Õigusriigi olukorda kritiseerides kasutatakse argumenteerimisel eelkõige seaduse ja õiguse *topost*, mis oma olemuselt on must-valge - kui seadus või mõni muu kodifitseeritud norm keelab millegi tegemise, siis tuleb nii ka käituda. Seda argumenti kasutatakse mitmel tasandil - seda esitatakse saates, kuid sellele apelleeritakse ka päriselus valimistulemuste kohta protesti sisseandmisel. Samuti viidatakse õigluse *toposele* - kui isikud, teod või olukorrad on teatud aspektides võrdsed, tuleks neid kohelda samamoodi. Nähakse, et võimulolev eliit naudib õiguskaitseorganite soosivat käitumist, samal ajal kui EKRE tähelepanekuid eliidi õigusrikkumiste kohta ignoreeritakse.

3.3.3 Globaliseerumine ja suveräänsuse erosioon

Õigusruumiga on seotud ka globaliseerumise ja suveräänsuse erosiooni teema, ent kuna selle diskursuse sisu ulatub Eesti riigipiiridest väljapoole, kategoriseeritakse see teema käesolevas analüüsis eraldi. Selle diskursusega jäetakse saates mulje nagu täidaks valitsus Eesti inimeste jaoks kahjulikke otsuseid tehes riigist väljastpoolt tulevaid suuniseid:

...Euroopas on maha pandud rööpad, selle nende rööbaste peal sõidab rong, mille nimi on Fit for 55..., mis siis näeb ette, et Euroopa peab olema maailmas esirinnas taastuvenergeetikale üleminekul. Kui keegi viitsib vaadata tegelikult neid andmeid, et kui palju siis Euroopa nagu, ütleme tervikuna emiteerib CO2, siis see on ainult vist kuus protsenti kogu maailma CO2 emissioonist. Nii et... me võime siin ennast, ma ei tea, surnuks külmetada ja surnuks näljutada, oma eksistentsi lõpetada. Ja see tegelikult ei päästa ei maailma ja ei päästa tegelikult mitte kedagi. (HMH, 12.10.22)

.....

...Euroopa tasandil käib jutt, et Saksamaal on selgelt välja öeldud, et me peaksime nad² kõik ikkagi vastu võtma - ühesõnaga, Venemaalt välja laskma... Põhjendus on, et sellega me sellega nõrgestame Putini sõda Ukrainas, et need inimesed ei lähe siis sinna Ukrainasse sõdima, eks ole, seetõttu me peame nad kõik siia sisse laskma ja ma olen täiesti kindel, eks ole, kui Saksamaa on seda öelnud, eks ole, siis Kaja Kallas ütleb seda meile kohe järgmiseks ja seda hakataksegi tegema. (HMH, 12.10.22)

...Me ei saa nagu nii just nii naiivselt nagu suhtuda sellesse, et lihtsalt Ursula³ ütleb ja meie siin kohe nii-öelda täidame, see on meie riik... ja meie maksumaksja peab tagama ka nendele, kes siis nüüd üle piiri lastakse samasuguse kohtlemise ja ... tegelikult meie seadused ei luba neid jätta lihtsalt niisama unarusse, vaid me peame neile esmase no nii-öelda vältimatu hoolekande tagama. (MK, 12.10.22)

...Liberaalid ja globalistid lihtsalt ütlevad, et ...rahvusvahelised organisatsioonid on siin meile kogu aeg öelnud, et ...meil kõigil on varamaksud kehtestatud ja kuidas teie seal julgete niimoodi, et teie inimesed ei maksagi kinnisvaramaksu ja... automaksu? Meil on, teie peate ka tegema, eks ole, kas või nui neljaks te peate tegema. (HMH, 26.08.23)

Nende väidetega konstrueeritakse, et valitsuse otsustusprotsessi taga on soov käituda sarnaselt ülejäänud liberaalse ja kosmopoliitliku (globalistliku) läänemaailmaga. Argumenteerimisel kasutatakse kahjulikkuse *topost* ning kujutatakse valitsuse otsuseid Eestile koormana. Otsesõnu või varjatult väidetakse, et valitsuse teod ei täida tegelikult püstitatud eesmärke, olgu nendeks kliimaeesmärgid või Venemaa nõrgestamine sõjas Ukraina vastu.

² Venemaalt lahkuda soovivad kodanikud - töö autori täpsustus

³ Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen - töö autori täpsustus

3.3.4 Immigratsioon

Kõige rohkem satub aga saateosaliste diskussiooni sisse immigratsiooniteema, mida päris saate teemana deklareeritakse ainult esimeses vaadeldud saates, kuid käsitletakse veel mitmeski teises episoodis.

Näiteks nähakse lastetoetuse ja perehüvitiste tõusus võimalikku ajendit suuremaks sisserändeks:

...meil on mõningad rahvusvahelised seadused, mis jällegi käivad üle meie oma seadustest, näiteks rahvusvahelise kaitse saanute seadus. Me tegime küll muudatusettepaneku, et panna sinna sisse see paiksustsensus, et seda peretoetust hakkavad saama ainult need pered, kes on siin noh, kas viis aastat elanud..., et kõik maailma kolmelapselised pered, kes oma jala Eestimaa pinnale panevad ja kohe noh, ühesõnaga üldse meie enda süsteemi päevagi pennigi panustamata hakkavad kohe nagu seda hüve saama. ...ma juba tean, et Ukrainas kolmelapselised emad, pered ootavad juba, ...nad ei ole siiani siia tulnud, aga nii kui see seadus vastu võetakse, siis meil kõpsti siin küsivad rahvusvahelist kaitset ja hakkavad saama neid suuri summasid.... (HMH, 28.11.22)

Tegelikult sellest ju saabki migratsiooni nii-öelda pump... (EP, 28.11.22)

Maksumuudatuste teemal arutatakse sellest, et inimesed peavad sel juhul võib-olla paremaks toimetulekuks Eestist ära minema ning arutelu käigus jõutakse välja tõdemuseni nagu vahetuks rahvas Eestis juba praegu välja:

...tal⁴ oli ka see... väide, et noh, õnneks on meil veel olemas riik, et kuhu tulla ja kust ära minna, et jääb mulje, et nad töötavad selle nimel, et meile varsti poleks ka riiki, kuhu tulla ja kust ära minna või kui sa tuled riiki, sa ei tunne enam ära seda riiki, sa liigud ainult venekeelses keskkonnas. ...ma käisin lastega pühapäeval loomaaias. Ma ütlen, et ma ei kuulnud enam eestikeelset kõnet, kõik võib olla mingi kümne perekonna kohta heal juhul oli üks perekond, kus oli näha, et on Eesti pere. Et mul oli tunne, et ma olen kuskil Venemaal... (EP, 02.05.23)

Immigratsioonile antakse ka julgeolekumõõde, kirjeldades sotsiaalmeedias levivaid postitusi maapiirkondades ringi sõitvatest välisriigi numbrimärgiga sõidukitest:

...meil lõunapiir, ei pea, meile võib sisse sõita siia ükskõik, kes ...ja sõita ka meie inimeste varaga välja ja... mina küsingi siseministri käest, kas ta tegeleb selle probleemiga, sest ...kõikidest nendest juhtumitest on teada antud politseile ...ja minu küsimuse mõte oli, kas siseminister oma haldusalast tegeleb selle probleemiga või mitte, ja vastu saime ainult seda, ...et ajal, kui Ukraina võitleb meie eest, on meil siin üks erakond, kes vaenab Ukraina põgenikke, vaeseid naisi ja lapsi, kes siia pakku tulnud... (HMH, 17.06.23)

⁴ Peaminister Kaja Kallasel - töö autori täpsustus

Immigratsiooni diskursusesse kaldumine ka muude teemade juures on selgitatav saateosaliste erakondliku kuuluvuse ja partei ideoloogiaga. Ksenofoobiast tingitud nativistliku ideoloogiast ajendatud väidete argumenteerimiseks kasutatakse erinevaid *toposeid*. Immigratsiooni julgeolekustatakse ohu ja ohtlikkuse *topose* abil. Samuti peegeldub nendes väidetes hirm, et riiki saabuvad immigrandid haaravad oma osa suurenevatest perehüvitistest ja lastetoetustest. Need väited põhinevad rahalisel *toposel*.

3.3.5 Demograafilised protsessid

Demograafiliste protsesside teemal räägitakse eelkõige vähenevast loomulikust iibest ning arutletakse sündimuse suurenemisele kaasa aitavate poliitikate üle. Loomuliku iibe tõstmise lahendusena nähakse majandusliku ja sotsiaalse heaolu tagamist toetuste ja hüvitiste tõstmise näol:

...See, et peretoetused tõusevad, on nii-öelda märk selleks, et lapsed ja tulevik on meile oluline, et neid lapsi sünniks juurde... (MK, 28.11.22)

...Algusest peale on olnud eesmärk disainida see seadus selliselt, et see meid mingisugusest demograafilisest august, mille ääre peal me kogu aeg oleme... et see mingigi meede siis kujundada või täiustada selles suunas, et meil hakkaks rohkem lapsi sündima... (HMH, 28.11.22)

Juba tõstetud perehüvitiste summade langetamist nähakse aga sündimuse kasvamise jaoks negatiivse mõjuga:

...See suurpere toetuse äravõtmine... Et kas me siis tõesti ei taha, et eestlased omal maal juurde kasvaks ja lapsed hästi hoitud saaks ja Eesti inimene suudaks oma peresid kasvatada? (TA, 17.06.23)

Hüvitiste ja toetuste kõrval tuuakse esile ka muid ideid, mis EKRE poliitilisse programmi kuuluvad:

...Kuna EKRE ülesanne on päästa Eesti, siis ka rahvastikuprogrammi eesmärk on tõsta ...eestlaste osakaalu ja selleks on siis üks punkt, et me seome tulumaksu, pensioni ning kodu ja õppelaenu laste arvuga - kui peres on rohkem lapsi, siis õppelaen kustutatakse ja samuti kustutatakse ka kodulaen. Ma olen küll seda meelt, et see on väga tõhus meetod meie sündimuse suurendamiseks ja just nimelt eestlaste osakaalu suurendamiseks. (MK, 14.01.23)

Kuigi rahvastikupoliitilisi ideid kõlab saates mitmeid, peetakse lõpuks siiski vajalikuks

uurida naiste endi käest, mis soodustaks sündimust.

...Tegelikult huvi oli teada saada, mis on need põhjused, miks naised lapsi ei saa. Kui me otse ei küsi, ei saagi me teada, kuidas me oma poliitikat läheksime edasi ajama. Selleks, et olla kursis, mida on vaja nii-öelda naistel või eestlastel... Põhiseadus endiselt kehtib ja põhiseaduse järgi on meie ülesanne nii-öelda hoida eestlased elus... (MK, 26.08.23)

Demograafiliste protsesside arutelus kasutatakse argumenteerimisel reaalsuse *topost* - tõdetakse, et kuna reaalsus on selline, et Eesti rahvastiku juurdekasv on väike, siis tuleb vastu võtta loomulikku iivet tõstvaid otsuseid.

3.3.6 Toimetulek ja regionaalne ebavõrdsus

Teiste teemade käsitlemine ei kordunud saadetes nii palju kui eelnevates alapeatükkides välja toodud teemade puhul. Ometi võib ka neid analüüsides leida ühiseid diskursuseid.

Näiteks seostati mitmeid teemasid ebavõrdsusega - seda nii majandusliku toimetuleku osas, ääremaastumise kontekstis kui ka ligipääsetavust tervishoiusüsteemile. Majandusliku toimetuleku argumenti kasutati näiteks lastetoetuste ja perehüvitiste tõstmisest ja hilisemast langetamisest rääkides. Neid toetusi ja hüvitisi nähti sündimust ergutavate meetmena, aga ka suurte pere toimetuleku tagajatena:

...Sellised kärped on konkreetselt ...jalgealust mõjutavad ehk ...siin ei tule enam toime. See tähendab suurel perel keskeltläbi viissada eurot kuus vähem - kui võtta ära see suur peretoetus ja arvestada veel see tulumaksusoodustuse toetus juurde - aga suure pere peale viissada eurot - see tähendab, et kõik lapsed kannatavad... (TA, 17.06.23)

Majanduslikust toimetulekust räägitakse ka immigratsiooni kontekstis. Kui esialgu sõnastatud probleemiks on see, et riik ei tea, kui palju sõjapõgenikke Eestisse täpselt saabunud on, siis arutelu käigus koorub välja hoopis sõjapõgenike otsene mõju nii sotsiaalvaldkonnale (töötukassale) kui ka üleüldiselt konjunktuurile (inflatsioon). Saatejuht seob samas sõnavõtus immigratsiooni ja inflatsiooni temaga ära ka õpetajate madalad palgad:

Poolamets: ...Samamoodi on ju need Ukraina põgenikud ka meie töötukassas arvel ja saavad töötukassa toetusi - siis jällegi ju kõik suurendavad seda inflatsiooni. Ja tõepoolest, me oleme uue teema peale sõitnud vaikselt üle, me räägime ka õpetajate toimetulekust - ka õpetajatel on tänu sellele suurele immigratsioonile elu raskemaks läinud.

Nõutakse, et nad peavad ...oskama vene keeles rääkida ja ka see, et tõepoolest - palgad jäävad ju sellele inflatsioonile igal tasemel ...alla ja mulle tundub, et õpetajatele ja päästjatele anti palka tänu sellele, et nad ähvardasid meeleavaldusega. Aga kas see väikene palgatõus, kas see nüüd on mingi lahendus - aitab ...õpetajate toimetulekut tõsta? (EP, 12.11.22)

Ühe lahendusena ebavõrdsuse vähendamiseks pakuti välja EKRE Riigikogu valimiste programmi punkt toiduainete ja ravimite käibemaksu alandamiseks:

...Käibemaksud toiduainetele ja ravimitele mõjutavad meie kõige nõrgemaid, meie kõige vaesemaid inimesi, kes tegelikult söövad oma sissetuleku ära... (EP, 19.12.22)

Ent ebavõrdsus ei väljendu saadetes kuuldu põhjal ainult majanduslikus toimetulekus, vaid teistes elukvaliteeti mõjutavate tegurites - näiteks ligipääsul tervishoiusüsteemile:

...Kui traagikat lisada, siis tegelikult meie ravijärjekorrad - me oleme Euroopa Liidus ja ...meil on kõige pikemad ravijärjekorrad ja ...kui meil see haige inimene ootab seal järjekorras, siis see tõenäosus, et ta saab ...abi ja terveks kunagi lihtsalt ongi meil kõige madalam. Nii et enne me ei saa neid olukordi lahendada hakata, kui me oleme tunnistanud seda, kui kehvast seisusest me tegelikult oleme... (MK, 14.01.23)

Sarnaselt majanduse halvale olukorrale nähakse ka pikkade ravijärjekordade katalüsaatorina immigratsiooni. Saates kõlanud väidete põhjal on probleeme kaks. Esiteks ei mahu sisseerändajad ära olemasolevate perearstide nimistutesse ning kui nad sinna nimekirja ka pääsevad, siis võetakse arsti visiidi ajad ära juba olemasolevatelt nimistute liikmetelt, kelleks on juba Eestis elavad inimesed ehk nii-öelda “põliselanikud” (HMH, 14.01.23):

Kui meil on kolmkümmend tuhat lisaelanikku, see tähendab seda, et meil oleks vaja vähemalt kaheksateist uut perearsti, et neid... ära teenindada. (EP, 14.01.23)

...Kui ...see uudis tuli, et inimesed ei pääse enam perearstile, siis põhjus on ju väga lihtne. Meil on ...tulnud juurde ...kuskil kolmkümmend tuhat inimest ja nad kõik on kaetud nii-öelda selle haigekassateenusega, ehk siis neil ...peab olema samamoodi tagatud ligipääs tervishoiuteenustele ja perearstile. Nad peavad ennast registreerima perearstide nimistusse, perearstidel on juba nimistud täis. (HMH, 14.01.23)

Ebavõrdsus võib olla aga ka regionaalne. Näiteks mitmes saates käsitletud Saaremaa elektrikatkestuse põhjustena nähakse riigi suutmatust investeerida keskustest kaugemal asuvatesse piirkondadesse:

...Elektrikatkestus või ilma elektrita olemine kestis nii kaua... need on olnud need riiklikud poliitikad - optimeerimispoliitikad, kokkuhoiupoliitikad ja ...poliitikad ...just energeetika, ...võrguühenduste vallas

hajaasustustele. Kuigi palju investeeringuid ei ole ...tehtud. ...Need on kompleksed põhjused, miks asjad läksid nii, nagu nad läksid. (HMH, 14.01.23)

Soodla harjutusvälja eriplaneeringu kaasus on ilmekaks näiteks keskuse ja perifeeria konfliktist. Kohaliku kogukonna esindaja on saates riigi suhtes kriitiline. Ridade vahelt on välja loetav tema hinnang, et riik ei suhtu keskusest kaugemasse regiooni kui võrdne võrdsesse:

...Seesama riiklik eriplaneering, mille eskiis on nüüd avalikul väljapanekul ette näidati veebruarikuus.... Muidugi see kajastus selle kohta oli natuke liiga vähene, mina leidsin ka selle juhuslikult kellegi ütlemise kaudu kaitseministeeriumi lehelt ja siis püüdsin seda teavitustööd omalt poolt nii palju teha, kui sain, et võimalikult palju inimesed seda loeksid, mõtleksid kaasa, esitaksid oma ettepanekuid. Mida tehti hoogsalt - 47 kirja sai kaitseministeerium selle kuuajase tutvustava perioodi jooksul... Ja need ettepanekud siis lahati läbi, võeti aega lisaks nendele vastamisele. Need on nüüd nähtavad seal koostöötabelis. Vastused on enamasti üheülbalised, et eraisiku huvid on väiksemad kui riiklikud huvid ja me ei saa arvestada paraku selle ettepanekuga... Et sealt nagu sellist kaasamist ja kohalikega arvestamist ei paistnud... (TA, 02.05.23)

Kõigis nendes tekstinäidetes on alltekstiks riigi läbikukkumine - olgu konkreetseks ebaõnnestumiseks liiga madalad toetused ja palgad või investeeringud ja suhtumine maapiirkondadesse. Implitsiitselt esitatakse väidetes ootust, et riik võtaks probleemide lahendamisel vastutuse (vastutustunde *topos*).

3.3.7 Demokraatia, õigused ja vabadused

Mitmete teemade käsitlemisel võetakse baaseelduseks demokraatia põhimõtte kehtivuse ning õiguste ja vabaduste olemasolu. Näiteks käsitletakse e-valimisi mittedemokraatlikena, kuna valimistulemuste kokku lugemisest arusaamine on saateosaliste tavainimese jaoks liiga keeruline:

...Niikaua, kui need e-valimised toimuvad, me ei saa olla kindlad, et see valimine, ...on demokraatlik, et ...need inimesed, kes on valitsuse juures ...oleksid Eesti rahva poolt valitud... (EP, 31.03.23)

...Need tulemused, mis läbi selle e-valimiste musta kasti meile laua peale pannakse, öeldakse, et nüüd te lihtsalt peate uskuma... See ongi usu küsimus, et need inimesed ongi saanud nii palju hääli, neil inimestel ongi nii suur toetus... Ma leian, et ükski normaalne demokraatlik riik ei saa läbi sellise protsessi ikkagi... seda riiki niimoodi valitseda või riik ei saa niimoodi toimida... (HMH, 31.03.23)

Saadetes tuleb juttu õigustest ja vabadustest, mis on samuti demokraatlikud väärtused. Näiteks räägitakse samasooliste abielude legaliseerimise arutelus sellest, kuidas seadusemuudatusega kaasnev samasooliste paaride õigus lapsendada halvendab naiste ja laste õigusi:

...Nendel on ...inimõigused ja jäetakse ära kõrvale kõik ...laste... õigused ja naiste õigused, sest naised on need, kelle kehasid hakatakse ekspluateerima nende laste saamise eesmärgil... (HMH, 24.05.23)

...Rikutakse põhiseadust, lastelt võetakse õigus emale, võetakse õigus olla ka inimene (EP, 24.05.23)

Teises saates toimunud arutelus eelistatakse laste õigusele saada oma tervisele kaitset aga lapsevanemate valikuvabadust otsustada, kas oma last vaktsineerida või mitte:

...Kui nüüd tõesti vanemad ei soovi vaktsineerida, siis ei ole laps kindlasti ...oma arengu aspektist see persoon, kellega asutakse läbi rääkima või nii-öelda mingisuguseid debatte pidama, vaid ikkagi on vanem see, kelle poole siis kooliõde peaks pöörduma ja vestlema vanemaga. (MK, 19.12.22)

Kuigi juba üsna vaktsineerimise teemalise arutelu alguses öeldakse välja, et õiguskantsleri seisukohalt (Õiguskantsler, 2021) ongi laste vaktsineerimine vabatahtlik, peetakse saates kaitsepookimise kohustuslikkuse või vabatahtlikkuse teemal enam kui 20-minutiline arutelu.

Kõige üldistavamalt võib neid tekstinäiteid liigitada väärkasutuse või kuritarvitamise *topose* kasutamiseks. Demokraatia põhimõtetes, õigustes ja vabadustes nähakse väärtust, mida võimalolijad on saateosaliste hinnangul ohustanud. Kas need väärtused on ka tegelikult olnud ohustatud, pole siinkohal oluline.

3.4 NAISTE KONSTRUEERIMINE

Kolmandaks peamiseks uurimisküsimuseks oli, millisena konstrueeritakse naiste rolli saates käsitletud teemades. Selleks vaadeldakse, kuidas defineerivad saates osalevad naised iseennast ja teineteist ning kuidas defineeritakse naisi üldiselt kõne alla tulevates teemades. Samuti kirjeldatakse, millistesse tegevustesse pannakse teemakäsitlustes naisi ning milliseid omadusi ja vajadusi neile projitseeritakse.

3.4.1 Saates osalejate enesedefinitsioon

Kuna kõigis saadetes osalevad ainult naised, on võimalik hinnata, kuidas defineerivad osalejad iseennast. Saadet sissejuhatav Evelin Poolamets annab osalejate kohta esmase kirjelduse, mis defineerib neid kui poliitikuid:

...Tere tulemast vaatama saadet "Elust ja poliitikast."

Nagu ikka, on meil saates EKRE naispoliitikud... (EP, 26.08.23)

Sellele järgneb osalejate nimeline tutvustus ja poliitilise positsiooni kirjeldamine - millisesse rahva poolt valitud esinduskogusse (kohaliku omavalitsuse volikogu, parlament) või erakonna juhtorganisse kuulutakse. Selline sissejuhatus tehakse igale saatele.

Saates osalejate professionaalsetest rollidest on juttu alapeatükis 3.2, kuid lisaks valitavatele poliitilistele ja igapäevastele sissetulekut pakkuvatele ametikohtadele on võimalik vaadelda ka seda, milliseid rolle naised endale ja teistele veel annavad.

Nagu alapeatükis 3.3.5 välja toodud, käsitletakse paljusid teemasid rahvastikupoliitika ja sündimuse suurendamise diskursuses. Sellega seoses võtavad saates osalejad sisse eksperdi rolli ning defineerivad nii ennast kui ka teisi saatekaaslasid emadena ning küsivad küsimusi selle foonilt:

...Kuna ma ise olen kahe lapse ema... (MK, 28.11.23)

*...Meie viimane tütrekene, kes sai ka kaheksateist ja
selles mõttes ma olen ühelapseline ema... (HMH, 28.11.23)*

Kuigi alati ei kasutata iseenda või teiste defineerimisel sõna "ema", on emadusele viitamine tuvastatav siiski küsimuse või väite kontekstist.

...Moonika, sul on ka lapsed vanusevahedega... (EP, 28.11.23)

...Ma käisin lastega pühapäeval loomaaias... (EP, 28.11.23)

3.4.2 Naiste defineerimine emana

Naiste defineerimine emadena ei puuduta mitte ainult saates osalejaid, vaid on läbiv - seda eriti rahvastikupoliitikast rääkivate teemade puhul. Eelkõige puudutatakse selle juures emade bioloogilist rolli lapse sünnitajana. Näiteks arutletakse teemal, miks naised ei soovi lapsi saada.

...Meie teine konflikt ehk siis sihtkapitali pereuuring - miks naised ei soovi lapsi saada? (EP, 26.08.23)

...Me peame siis rohkem naise teenustesse, ...tervissesse panustama, ...aga nüüd me ei tohi seda küsida, sest see võib neid naisi, kes on võtnud omale sellise seisukoha, et laste saamine on kurjast, et nende jaoks on see solvav, ...nemad leiavad, et need ei ole nagu teemad, mida rääkida... (MK, 26.08.23)

...Me peame looma need tingimused, et just needsamad ...kõrgharitud naised saaksid need oma esimesed ja teised lapsed ja ...kuigi praegu ...see peretoetuste seadus keskendus ikkagi nagu sellele, et ...paljulapselised pered saaksid toetatud, siis tegelikult me peame mõtlema sellele laiemalt, kes on eestlaste hulgas need grupid, kes ...on lükanud laste saamist edasi. (MK, 14.01.23)

Ema bioloogilise rolli kõrval käsitletakse emarolli ka sotsiaalsena - lapsi kujundava ja suunavana. Näiteks kõneldakse sellest laste vaktsineerimise kontekstis:

...Tulevikus võiksid või juba järgmisest aastast võiksid kooliõed vaktsineerida lapsi ilma nende vanemate lausa teadmata või nõusolekuta. Moonika, mis see siis kaasa toob ja kuidas sa kujutad ette emana, et midagi tehakse sinu lapsega ilma, et sa sellega nõus oleksid? (HMH, 19.12.22)

Ema rollist kui laste kasvatajast rääkides tuuakse siiski taas sisse ka saates osalejate enda roll emana, näidates sellega isikliku kogemuse omamist ja seeläbi eksperdi positsiooni võtmist:

...Ma eile rääkisin oma noorima lapsega, kes on tüdruk ja ütles, et tema ringkonnas juba nooredki omavahel suhtlevad ja kui tema ütleb, et ...tema tahab peret ja tema tahab lapsi saada ja talle meeldivad lapsed, siis teda vaadatakse, umbes, et tegi nagu nalja... (HMH, 17.06.23)

3.4.3 Naised ja võim

Kuna saates osalejad defineerivad ennast poliitikuna, kes esindavad rahvaesindajana seadusandlikku võimu, tasub vaadelda, kuidas käsitletakse saadetes üldse võimu ja sugu.

Suur osa saadetest on kriitilised valitsuskoalitsiooni erinevate tegevuste ja väidetavate tegematajätmistele suhtes ning nimeliselt peetakse selle juures vastutavaks peaminister Kaja Kallast. Selle juures ei rõhutata aga kordagi tema sugu.

Küll aga ironiseeritakse peaministri üle mitmes erinevas (ja seejuures mitte järjestikkuses) saates, kuna ta eksis Riigikogu infotunnis küsimustele vastates loodus- ja tehnikateaduste terminoloogiaga, kasutades mõistet “elektrimolekul”:

...Kaja Kallase näitel ongi meil peale tulnud põlvkond, kes räägib meile elektrimolekulidest. No me võime korraks mõelda, et keel vääratas, aga kolm korda räägib sellest, et on olemas elektrimolekulid, nii et, kallid õpetajad, rääkige ka lastele kindlasti, kuidas elekter tekib ja mida siis tähendab molekul, et meil tulevased peaministrid ei peaks nii piinlikku olukorda sattuma... (EP, 12.10.22)

...Seal on kaks põhipõhjust: üks on see, et läbi kõigi nende aastate ei ole investeeritud siis maa-alustesse kaablitesse ehk siis elektrimolekul jookseb, mis oleks siis maa all kaitstud ekstreemsete ilmaolude eest... (HMH, 19.12.22)

...Ja et pabersedelite puhul ei ole ka võimalik nii mastaapselt mingit valimiste pettust teha, aga me teame, et Kaja Kallase elektrimolekule mahub palju ühte megavatti... (EP, 31.03.23)

Kui arvestada, tehnikateaduseid peetakse pigem maskuliinseteks erialadeks, võib küsida, kas meessoost peaministrit oleks sarnases olukorras, käsitletud kuidagi teistmoodi, ent kuna kõigi vaadeldud saadete jooksul oli peaminister sama, pole sellele võimalik vastata.

Kaja Kallase sugu tuleb teemaks vaid olukorras, kus valitsuse poliitikatega seoses pannakse küsimuse alla, miks naised Kallast üleüldse valivad ja talle selle kaudu võimu usaldavad:

...Mind ikkagi hämmastab see, et paljud naised on valinud Kaja Kallase. Nad on valinud teda nagu naine naist - et ta teab naiste probleemidest ja naisena oskab neid näha - ja samas need otsused, mida on Kaja Kallase valitsus ellu viinud, on naiste elu raskemaks teinud: kõik need perehüvitiste kärpimine, mõttetud maksutõusud ja kõik sinna juurde... (EP, 26.08.23)

Võimu omavatest naistest käsitletakse kõige uhkema epiteediga ühe teema kõrvalosalist, endist Riigikogu liiget Johanna-Maria Lehtmet puudutava MTÜ Slava Ukraini skandaali vilepuhujat, Annika Arrast:

Annika..., ta on selline vägev naine, kes murdunud ennast välja juba nii-öelda noh, Euroopasse ja teeb seal suuri suuri kampaaniaid suurtele firmadele, aga ta on teinud pikki aastaid kampaaniaid - meediakampaaniaid, reklaamikampaaniaid, valimiskampaaniaid Reformierakonnale. (HMH, 24.05.23)

On märkimist väärt, et kuigi lause lõpus tuleb välja kõnealuse isiku seos võimuerakonnaga, esitletakse teda siiski samas lauses eduka rahvusvahelist professionaalset karjääri teinud naisena. Selle põhjuseks on ilmselt asjaolu, et konkreetse teema juures oli tegemist nii-öelda kõrvalosalisega, keda üheski valitsuse tegemata jätmises süüdistada ei saa. Olgu võrdluseks välja toodud peaminister Kaja Kallase taust, kes enne poliitikasse tulemist õigusvaldkonnas samuti rahvusvahelist karjääri tegi, kuid keda sarnaste epiteetidega vaadeldud saadetes ei kiidetud.

3.4.4 Naiste igapäevategevused

Kui jätta kõrvale eelmises alapeatükis välja toodud ühe saates käsitletud naise rahvusvahelise karjääri kirjeldamine, räägitakse üldiselt naiste igapäevategemistest ema või koduperenaise rolli kontekstis.

See tuleb ilmekalt välja automaksu puudutavates aruteludes, kus auto olulisust naise jaoks kirjeldatakse olukordade kaudu, kus mees on tööle läinud (sh Soome) ning naine lastega koju jäänud:

*...Automaks... Tegelikult see mõjutab ju väga palju maal elavaid naisi... Ütleme, et peres on kaks autot.
Mees läheb hommikul ühe autoga tööle, teine auto tihtipeale ongi seal mingi vanemat tüüpi masin
igaks juhuks - kas on lapsi vaja viia kuhugi trenni või kui laps on haigeks jäänud,
et naine ei ole maal lõksus... (EP, 26.08.23)*

*...Mehed on ju Soomes ja mujal tööl, mis nendel naistel üle jääb, nad ongi nii-öelda
perekonna autojuhid, trenni vedajad ja lõpuks on normaalne, et
...inimesed ei soovi elada ju tegelikult linnas (MK, 26.08.23)*

Naiste isiklike tegevustena kirjeldatakse pigem pehmemaid hobisid nagu kudumine, laulmine ja tantsimine:

*...Minna käia poes, teha oma asju, saab käia kuskil laulmas või tantsimas,
aga nüüd, kui maal viiakse see automaks sisse või tähendab üle Eesti,
siis väga paljud maal elavad naised ju hakkavad kannatama... (EP, 26.08.23)*

*...Kui praegu kutsuti üles, kuduge sokke, kuduge sokke,
jälle meie memmekesed kudusid, meie naised kudusid... (24.05.23)*

3.4.5 Naiste vajadused

Kuna naiste substantiivse esindatuse kaasaegne lähenemine vaatab esindatust kui protsessi, kus konstrueeritakse väidetena nii esindatavad kui ka nende vajadused, saab saates kõlanud väidete põhjal saab analüüsida ka seda, milliseks peavad saateosalised naiste vajadusi.

Nagu kirjeldatakse alapeatükis 3.3.7, kõneldakse mitmetes saadetes demokraatlikest väärtustest, sealhulgas õigustest ja vabadustest, mis naistel on. Kuna võimaloleva valitsuse otsused teevad saateosaliste sõnul naiste elu halvemaks, konstrueeritaksegi naiste vajaduseks neid puudutavate õiguste ja vajaduste tagamine.

Näiteks kritiseeritakse, miks ei protestita samasooliste abielu seadustamise vastu, sest sellega seotud samasooliste adopteerimisõigus muutvat naiste elu halvemaks:

...Naisõiguslased ja feministid peaks olema tagajalgadel, ...nemad peaks olema need, kes praegu peaks tulema siia streikima Riigikogu maja ette. Kas me näeme nendest midagi? Ei, nemad kiidavad praegu takka, et õige asi, annavad allkirju, annavad avaldusi, et me nõustume selle seadusega. (KV, 24.05.23)

Naiste vabadusi piirab aga näiteks automaks, millest räägitakse eelkõige maal elava (ja suurpere emaks oleva) naise kontekstis, kelle jaoks on auto seni olnud vabaduse sümboliks. Seejuures viidatakse implitsiitselt, et kui mees käib töö, siis naine seda ei tee (on kodus):

...Ütleme, et peres on kaks autot. Mees läheb hommikul ühe autoga tööle, teine auto tihtipeale ongi seal mingi vanemat tüüpi masin, igaks juhuks..., et naine ei ole maal lõksus. Ehk siis tal on see auto olnud seal justkui vabaduse sümbol... Aga nüüd, kui maal viiakse see automaks sisse või tähendab üle Eesti, siis väga paljud maal elavad naised ju hakkavad kannatama. (EP, 26.08.23)

Naiste õiguste ja vabaduste piirajateks öeldakse otsesõnu olevat olemasoleva valitsuse (koos peaminister Kaja Kallasega). Probleemide lahendajana presenteerivad saatejuhid iseennast:

...Reformierakond ...ongi viinud meid selleni, ...nad on naistelt võtnud ära selle turvatunde nüüd oma selle COVID-i poliitika ja kõige sellega, et me tegelikult peame järjest kuuletuma-allutuma, nii-öelda olema kuulekad sellisele režiimile, mida tegelikult oma südames ...enamik meist ei saa ju toetada, et me oleme allutatud ja me ei ole vabad enam oma valikutes. (MK, 26.08.23)

...Meie sellega nõus ei ole, me ei ole nõus latti alla laskma ja me tahame ikkagi, ...tõesti me peame selle Eesti uuesti üles ehitama. Me oleme jõudnud paraku sinna seisu ja ma arvan, et meie,

3.5 NAISTE KÄSITLEMINE ERINEVATES TEEMADES

Kui eelnevates alapeatükkides kirjeldati, milliseid teemasid saadetes käsitleti ning kuidas naisi konstrueeriti, siis käesolevas alapeatükis sünteesitakse teemakäsitletused ja naiste konstrueerimine ning vaadeldakse, kuidas on naisi erinevates teemades käsitletud.

Naiste rolli konstrueerimist võis täheldada vaadeldud kümnest saatest kuues. Kõige sagedamini konstrueeriti naisi emadena ning nagu kirjeldati alapeatükis 3.4.2, käsitletakse emarolli nii bioloogilise (laste sünnitaja) kui sotsiaalse (laste kasvataja, sotsialiseerija) nurga alt.

Ema bioloogilist rolli käsitletakse eelkõige demograafiliste protsesside diskursuses, mis on ka loogiline. Kui räägitakse loomuliku iibe kahanemisest, siis seostub emadus iibega laste sünnitamisena. Ühes demograafiliste protsesside arutelus käsitletakse emarolli ka sotsiaalsena, kuid seda ikkagi lapse ema bioloogiliseks rolliks ettevalmistamise kontekstis:

...Ma eile rääkisin oma noorima lapsega, kes on tüdruk ja ütles, et tema ringkonnas juba nooredki omavahel suhtlevad ja kui tema ütleb, et ...tema tahab peret ja tema tahab lapsi saada ja talle meeldivad lapsed, siis teda vaadatakse, umbes, et tegi nagu nalja... (HMH, 17.06.23)

Teine ema sotsiaalne rolli konstrueerimise näide tuleb välja ühe saateosalise näitest omaenda lapse kasvatamisel:

...Meil on tõesti perekoosolek olnud, kus me oleme lastele siis selgitanud seda, miks me ei taha, et ta vaktsineeriks ennast koolis... (MK, 19.12.22)

Naistele luuakse ka ekspluateeritava ja kannataja oreool. Naiste ärakasutamist nähakse samasoolistele abiellujatele kaasnevas lapsendamisoiguses, sest “mees ja naine saavad omavahel lapsi, aga samasoolised omavahel ehk loomulikult teel lapsi ei saa” (HMH, 24.05.23). Sellest tuletatakse, et surrogaatemaduse näol on tegemist naiste ära kasutamisega:

...Ainuke võimalus neil on need lapsed osta naiste käest, kes on nõus need lapsed sünnitama. Naistele selle eest makstakse ja see on puhtal kujul inimkaubandus ja ekspluateerimine, naiste orjastamine, ...naise keha väärkasutamine. (HMH, 24.05.23)

Saates väidetu põhjal kannatavad naised eelkõige majanduslikult. Näiteks automaksu puhul, mis muudab naiste olukorda halvemaks:

*...Me räägime kogu aeg, et peame kuidagi naiste ebavõrdsust ühiskonnas vähendama ja
...kui me ...räägime praegu automaksust, siis nagu sa õieti ütlesid, et ...ega me ei ole
mingisugune ...maa, kus naised ei tohi autoga sõita... Ma arvan, et pooled autojuhtidest on naised,
nii et kui see automaks tuleb, siis loomulikult see halvendab naiste olukorda tõsiselt. (HMH, 26.08.23)*

Ent majanduslik kannatamine pole saateosaliste väitel seotud mitte ainult naiste vabadustega, vaid taas ka laste saamisega ehk bioloogilise emarolliga:

*...Niipea, kui naisena ma mõtlen, ...kas ma võiksin saada rohkem lapsi - kohe tekib küsimus ju ikkagi nende
ülalpidamisega, kodu on vaja, suuremat autot on vaja, kui ma tahan kõigile huviringe ja ma tahan nad
...tarkadeks noorteks tublideks inimesteks kasvatada, siis see nõuab raha ja ressursi... (MK, 26.08.23)*

...Emad ei tunne ennast piisavalt turvalisena, sest nende sissetulekud ju ei ole piisavad... (MK, 26.08.23)

Saateosaliste poolt konstrueeritud ema on mitut last omav koduperenaine. See tuleb välja näiteks põhjendustes, miks korraldab EKRE Riigikogus koalitsiooni maksu- ja lastetoetuste ning perehüvitiste muudatuste eelnõude vastu obstruktsiooni:

*...Näiteks pereisa, kes teenib kaheksa tuhat eurot kuus, aga tal on naine ja neli last ja
temalt võetakse ära perehüvitised, temalt võetakse ära tulumaksutagastused ja intressid.
Neil ei jää rohkem raha kätte, neile jääb ikka väga palju vähem raha kätte. (HMH, 24.05.23)*

Selle tsitaadiga positsioneeritakse perepeaks mees, kes teenib mitu Eesti keskmist palka, samal ajal kui naine kasvatab Eesti keskmisest perest suuremat arvu lapsi. Naise konstrueerimisele suure pere emana lisandub automaksu aruteludes ka maal elamine, mis olevat mitme maksustatava sõiduki omamise põhjuseks:

*...Automaks... Tegelikult see mõjutab ju väga palju maal elavaid naisi... Ütleme, et peres on kaks autot.
Mees läheb hommikul ühe autoga tööle, teine auto tihtipeale ongi seal mingi vanemat tüüpi masin
igaks juhuks - kas on lapsi vaja viia kuhugi trenni või kui laps on haigeks jäänud,
et naine ei ole maal lõksus... (EP, 26.08.23)*

Perevälises kontekstis käsitletakse naisi vähestel kordadel ning kui välja jätta saateosaliste

enese positsioneerimine naispoliitikutena, siis on naiste perevälistes rollides konstrueerimine pigem juhuslikku laadi ega pole otseselt seotud põhiteema või diskursusega. Näiteks edukat professionaalset karjääri teinud Annika Arrase mainimine poliitilise eliidiga seotud skandaalis, mida käsitleti peatükis 3.4.5.

Eduka töölase karjääriga seostatakse üldiselt hea hariduse omandamist. Kõrgharidusega naisi mainiti vaid ühe teema juures - EKRE rahvastikuprogrammi tutvustuses seostus see kõrgharitud naistele tingimuste loomisega, et nad oleksid valmis senises rohkem lapsi saama:

...Eriti kõrgharitud naiste hulgas on see arv väga suur, kes on rohkem lapsi soovinud, kui neil tegelikult on... (EP, 14.01.23)

Tabelis 4 on välja toodud, kuidas naisi erinevate teemade kontekstis konstrueeriti - nii saateosaliste iseenda rollide esitlemine kui ka nendepoolne käsitus naistest üldiselt ja ka konkreetset. Korduvuse pärast on tabelist välja jäetud saates osalejate enese defineerimine naispoliitikutena, sest seda tehti igas saates.

Kuupäev	Teema	Diskursus	Roll
28.11.22	Lastetoetused ja perehüvitised	Immigratsioon, majanduslik toimetulek, demograafilised protsessid	ema (bioloogiline)
19.12.22	Laste vaksineerimine	Valikuvabadus	ema (sotsiaalne)
14.01.23	EKRE rahvastikuprogramm	Immigratsioon, demograafilised protsessid	ema (bioloogiline)
			kõrgharitu
			poliitik
24.05.23	Opositsiooni obstruktsioon Riigikogus	Poliitilise eliidi käitumine	koduperenaine
	MTÜ Slava Ukraini skandaal	Poliitilise eliidi käitumine	kuduja
			ettevõtja

	Sooneutraalne abielu	Naiste ja laste õigused	ekspluateeritav
17.06.23	Perhüvitised	Demograafilised protsessid, majanduslik toimetulek	ema (sotsiaalne)
			ema (bioloogiline)
26.08.23	Pere Sihtkapitali naiste sündimusuuring	Demograafilised protsessid	ema (bioloogiline)
			kannataja
			koduperenaine
	Automaks	Globaliseerumine, suveräänsuse erosioon	suurpere ema
			kannataja

Tabel 4. Naiste rollide konstrueerimine erinevates saateteemades ja diskursustes.

4. DISKUSSIOON

Konkurents valijate nimel paneb erakondi mobiliseerima oma tuumikvalijaid ning püüdma kõnetada ka mitte nii tüüpilisi sihtrühmasid nagu on paremradikaalse populistliku erakonna jaoks naised. Nende kõnetamiseks kasutatakse turundus- ja kommunikatsioonivaldkonna praeguse hetke parimaid praktikaid - oma kontrollitud kanalis kõnetatakse naisi oma valitud sõnumitega, püüdes neile erinevaid diskursiivseid repertuaare kasutades pakkuda esindatust.

Saatesarja “Elust ja poliitikast” vorm, tehniline teostus ja sisu on heaks näiteks EKRE kommunikatsiooni- ja meediastrateegia rakendamisest. Esiteks on tegemist EKRE enda toodetava ning oma (sotsiaalmeedia)kanalite kaudu levitatava saatega, mis võimaldab saateks valida eesmärgi toetava formaadi ja täita eetriaaja endale sobiva sisuga, ilma et seda modereeriks sõltumatu toimetaja nagu päris ajakirjanduses.

Teiseks kasutatakse saadet platvormina kriitika väljendamiseks võimalolijate suunal. Oluline on mõista, et tegemist ei ole kommunikatsiooniga, mida peetakse valitseva poliitilise eliidiga, sest selle saate kaudu edastatavate sõnumite vastuvõtjaks ei ole võimalolijad (või konkreetsemalt Reformierakond ja peaminister Kaja Kallas - kui rääkida analüüsitud saadetes kõlanud kriitika objektidest), kes tõenäoliselt saadet ei vaata ega kuula. Võimukoalitsiooni kritiseerimise eesmärgiks selles saates on mobiliseerida oma potentsiaalseid valijaid, kes

otsivad saatest kinnitust arvamusele, et ühiskondlikud probleemid on põhjustatud hetkel võimul oleva eliidi ebakompetentsusest.

Kolmandaks läheb saade kokku EKRE kommunikatsiooni- ja meediastrateegia punktiga, mis räägib sihtturunduse eelistamisest massturundusele. Uute Uudiste YouTube'i kanalist leiab kokku 12 saatesarja esitlusloendid, millest leiavad endale sobiva mitmed sihtrühmad. "Elust ja poliitikast" on ainus, mille kaanepildilt vaatavad vastu ainult naised. Saatekujunduse ja osalejate riiete elementidega (lilled ja lilleornamendid) antakse edasi naiselikkust. Iga saate alguses tutvustatakse osalejaid naispoliitikutena ning kuna öeldakse ka konkreetset välja, et saates "käsitletakse teemasid, mis huvitavad naisi, kõnetavad naispoliitikuid" (EP, 14.01.2023), võib väita, et selle saate sihtrühmaks on naised.

Kuigi selle väitega konstrueeritakse naiste esindatust, tekitades seose, et iga saates käsitletav teema võiks minna keskmisele naisele korda, ei saa teemade tegeliku valiku põhjal seda siiski väita. Teemade naistele suunatust tasub hinnata pigem selle järgi, kas ja kuidas on aruteludes naisi konstrueeritud. Teatud kujul naise rolli konstrueerimine esines kuues saates kümnest. Ülejäänud saadetes räägiti päevapoliitilistest teemadest ilma sooküsimustele mingisugustki tähelepanu pööramata.

Seega võib väita, et saate eesmärgiks on lisaks konkreetsele sihtgrupile esindatuse pakkumisele viia nendeni ka muud infot, mis väljendus analüüsitud saadetes EKRE enda programmi ja valimislubaduste tutvustamises, päevakajaliste sündmuste analüüsis, saatejuhtide isiklike kogemuste jagamises erinevatest situatsioonidest Riigikogu istungitest maapiirkondi puudutavate planeeringuteni.

Nagu tuli välja teemade analüüsimisest ning nende käsitlemisel konstrueeritud naiste rollidest, pööratakse saadete teemades palju tähelepanu regionaalsele ebavõrdsusele ning maapiirkondade probleemidele. See on seletatav EKRE ajaloolise taustaga. Kuna Rahvaliidu aegadest tuli erakonda üle palju liikmeid ja toetajaid ning ka tänapäeval on tehtud palju tööd piirkondade arendamiseks, kaasatakse ka saatesse osalema inimesi, kes oskavad Tallinnast kaugemate piirkondade probleemidest rääkida ja pakkuda esindatust maainimestele. Selle heaks näiteks on kriitika automaksu suhtes, mille narratiiviks oli peamiselt maal elavate perede elukvaliteedi halvenemine. Samas ei puudunud saatest ka partei eliit - kaks kõige kõrgema erakondliku profiiliga naist olid esindatud kõigis saadetes, mis toob neid

potentsiaalsetele valijatele lähemale.

Kuigi paljud saates käsitletud teemad ei ole otseselt naiste elu puudutavad, kasutatakse nende üle arutlemisel mõju näitlikustamiseks võrdlusobjektina nii-öelda keskmist naist. Kuigi saateosalised ei defineeri kordagi, milline on ideaalne või keskmine naine, joonistub nende retoorikast siiski välja naise portree, mis võetakse aluseks erinevate poliitiliste initsiatiivide võimaliku mõju hindamisel.

Saateosaliste konstrueeritud keskmine naine on maal elav koduperenaisest suure pere ema, kelle toimetulek kannatab majandusliku ebavõrdsuse tõttu. Milliste detailide põhjal sellise portree välja joonistub?

Maal elamist iseloomustab regionaalse ebavõrdsuse teemade korduv käsitlemine, mille kohaselt võimalolijad ei arvesta maainimestega. Näiteks automaksu aruteludes tuuakse kannatajana välja just maal elavad naised, kes ilma autota oma tegemisti teha ei saavat. Neil teemadel rääkimiseks kaasatakse saatesse keskusest väljaspool elavaid inimesi, kelle ülesandeks on anda arutelule maainimese perspektiivi.

Naised taandatakse koduperenaiseks, kelle tegevusteks tuuakse välja kudumine, laulmine ja tantsimine, kuid kelle professionaalsest karjäärist räägitakse vähe. Kõrghariduse omandamist ja edukat rahvusvahelist karjääri mainitakse vaid korra ning sedagi mitte naiste võimestamise kontekstis. Ilmekas on käsitlus, et kui naised on lastega kodust ja viivad neid koolidesse ja trennidesse, siis mees on Soomes tööl.

Keskmistel naistel on emaroll suures peres. Eelkõige käsitletakse emarolli bioloogilisena. Mitmete demograafilist olukorda puudutavate teemade arutelu jõuab lõpuks välja loomulikku iivet kasvatavate meetmeteni. Olgu selleks naistelt laste mittedaamise põhjuste uurimine, lastetoetuste ja perehüvitiste tõstmine või samasooliste abielude seadustamise kriitika - kõigi eesmärgina nähakse rahvaarvu kasvatamist ning selle tõestamiseks tsiteeritakse isegi Eesti Vabariigi põhiseadust.

Suur pere tähendab saateosaliste käsitluses vähemalt kolme last. Kui eesmärgiks seatakse rahvaarvu kasvatamine, siis on loomuliku iibe positiivseks saamiseks vaja rohkem lapsi kui on lapsevanemaid. Samuti viitab vähemalt kolme lapse ootusele perehüvitiste teemakäsitlus,

kus rõhutatakse, kuidas iga lisanduv laps tekitab perele suuremaid kulusid.

See viibki kannataja oreoolini, mida saates konstrueeritud keskmine naine kannab. Saateosalisi kuulates on naiste elu Eestis üpris nukker: valitsuse COVID-i poliitika “on naistelt võtnud ära turvatunde” ning samasooliste abielude legaliseerimine ja “teatud ideoloogiate külvamine” on võtnud ära naiste “enesekindluse saada emaks”. Naiste õigusi ja vabadusi riivab samasoolistele paaridele lapsendamise õiguse andmine, mis paneb “naisi ekspluateerima”, automaks aga võtab naistelt ära auto kui “vabaduse sümboli”. Naiste majandusliku toimetuleku muudavad halvemaks maksutõusud, mistõttu “emad ei tunne ennast piisavalt turvalisena, sest nende sissetulekud ju ei ole piisavad.” Samuti ohustavat naisi immigratsioon, sest Ukraina sõjapõgenikud hakkavad rahvusvahelise kaitse saajatena taotlema toetusi ning võtma osa meditsiinisüsteemist, mis mõjutab naiste võimalusi ja ligipääsetavust riiklikele toetustele ja teenustele.

Viimane on ilmekas näide femonatsionalismist - võõraviha maskeerimisest feministlike argumentide taha. Saateosalised vastustavad immigratsiooni, apelleerides selleks negatiivsetele mõjudele naistele, kasutades rahalist *topost* - immigrandid võtavad ära põliselanikele ette nähtud lastetoetused ja perehüvitised.

Samuti võib femonatsionalismi alla kategoriseerida demograafilise olukorra diskursuses kasutatud argumendid. Muidugi saa kahelda väites, et suuremad peretoetused ja lastehüvitised aitavad emadel veelgi paremini hakkama saada, kuid tegemist ei ole feministliku ja kõiki naisi puudutava huviga, vaid seotud pigem natsionalistliku ideoloogiaga ja sooviga oma rahvust selle taastootmise kaudu säilitada.

Paremradikaalset populistlikku ideoloogiat esindavad nii implitsiitsed kui ka eksplitsiitsed väited korrumpeerunud eliidist. Varjatumalt tehakse seda õigusriigi olukorda ja e-valimiste läbiviimise protseduuri kritiseerides, otsesemalt erinevaid võimuerakondadega seotud skandaale ja süüteomenetlusi (või õiguskaitseasutuste poolt erinevatel argumentidel nende alustamata jätmisi) käsitledes.

Kuigi saateosalised väidavad ennast esindavat naisi, võib nende retoorika analüüsimise järel öelda, et kõigile naistele substantiivset esindatust ei pakuta ning äärmisel juhul esindatakse vaid teatud rollis olevaid naisi. Pigem on tegemist femonatsionalistlikus kuues oma

ideoloogiale vastavaid diskursusi kasutava arutelusaatega, mille kuulumine EKRE erakonnamedia saadete sekka on igati loogiline, sest omab potentsiaali hõlmata rohkem naisvaatajaid kui teised saated.

KOKKUVÕTE

Käesolevas uurimistöö eesmärgiks oli uurida EKRE kommunikatsiooni paremradikaalsele populistlikule erakonnale ebatüüpilise sihtrühma, naiste suhtes. Selleks analüüsiti EKRE-sse kuuluvate naiste veetavat saatesarja “Elust ja poliitikast”, kus käsitletakse poliitikas ja ühiskonnas aktuaalseid teemasid ning vähemalt sõnades pakutakse naistele esindatust.

Makrotasandil vastati uurimisküsimusele, milline on saate vorm ja tehniline teostus. Ebaregulaarselt ilmuv saates osaleb alati kolm EKRE-sse kuuluvat naispoliitikut, kelle naiselikkust rõhutab riietumisstiil. Emotsionaalse fooni loob stuudiokujundus, mis vastab reeglina aastaaegadele, kuid sisaldab samuti naiselikku ornamentikat. Saate tehniline teostus on professionaalne - pilt ja heli on üles võetud ja töödeldud kvaliteetselt, mis annab saatele tõsiseltvõetavuse. Saade on osa EKRE meedia- ja kommunikatsioonistrateegiast, mis tõstab esile oma meediakanalite arendamise olulisuse.

Uurimistöö hüpoteesiks oli, et erakond kasutab erinevate valijarühmadega suhtlemisel teadlikku strateegiat edastada neile just sellele grupid mõeldud sõnumeid. Ehk naiste puhul kõnetatakse neid teemadega, mis stereotüüpide kohaselt ongi “naiste” teemad. Mesotasandil analüüsiti saates käsitletud teemasid ja diskursusi, milles neist räägiti. Käsitletud teemad jaotuvad oma päritolult kolme kategooriasse. Igas saates esines mingi nurga alt kriitikat võimulolijate suhtes, mis on opositsiooni kuuluva erakonna poolt ootuspärane ning eliidikriitika on omane ka paremradikaalsele populistlikule ideoloogiale.

Teiseks promoti 2023. aasta Riigikogu valimistele eelnenud saadetes aktiivselt oma erakonna initsiatiive, olgu selleks valimislubadused või meeleavaldused. Valimiste järgsetes saadetes seisnesid enda poolt välja pakutud ideed ainult võimulolijate seaduseelnõude tagasi pööramises.

Kolmandaks teemadeplokiks on päevakajalised sündmused, mille toimumisel ei ole otsest süüd ei võimulolijatel ning mida ei saa mõjutada ka EKRE, kuid mida käsitletakse siiski oma

poliitiliste huvide ja ideoloogiate prisma. Üheks selliseks näiteks on Saaremaa elektrikatkestused.

Teemade käsitus oli femonatsionalistlik. Kuigi saatejuhid ütlesid ennast esindavat naisi, kasutati suures osas teemakäsitlustest *topoi*'d, mis andsid argumentidele feministliku välimuse, kuid põhinesid siiski paremradikaalsel populistlikul ideoloogial. Ka selliste väidetega esindati naisi, kuid mitte naisi kui homogeenset inimrühma, vaid retoorikas konstrueeritud nii-öelda keskmist naist.

Saateosaliste konstrueeritud keskmine naine on maal elav koduperenaisest suure pere ema, kelle toimetulek kannatab majandusliku ebavõrdsuse tõttu. Selline portree joonistus välja aruteluteemadest, nende käsitlusest, saateosaliste enesedefinitsioonist ning argumentatsioonis kasutatud näidetest naiste rollide, igapäevategevuste ja vajaduste kohta.

Käesolev uurimistöö annab uue vaatenurga seni avaldatud teadustöödele naiste ja paremradikaalsete populistlike erakondade omavaheliste seoste kohta. Seni on uuritud naisi kui nende erakondade valijaid, kandidaate ja liikmeid, kuid pole uuritud, kuidas need erakonnad naistega suhtlevad.

Uurimistöö illustreerib Eesti paremradikaalse populistliku erakonna kommunikatsiooni ebatüüpilise sihtrühma suhtes ühe saatesarja sisuanalüüsi põhjal. Eesti parteimaastikul ei ole praegusel ajahetkel teisi sama ideoloogiaga erakondi, mistõttu pole riigisiselt võimalik võrrelda tulemusi teiste sama ideoloogiat kandvate parteide kommunikatsiooniga. Küll on aga võimalik teha riikidevahelisi võrdlusi näiteks kõige sarnasemate kriteeriumite alusel teisi riike juhtumiuuringusse valides või piiritledes riigid näiteks Baltimaade või Põhjamaade regiooniga.

Eesti-siseselt on võimalik EKRE kommunikatsiooni ebatüüpilise sihtrühma suhtes uurida teiste meetoditega. Käesolev uurimistöö põhineb kriitilisel diskursusanalüüsil ning empiiriliseks materjaliks on saated audiovisuaalsel ja tekstikujul. See analüüs põhineb aga väljundil ehk tõlgendab seda, mis paistab välja või mida on välja öeldud. Isegi kõige lihtsamas kommunikatsioonimudelil on alati vähemalt kolm osa: sõnumi saatja, sõnumi vastuvõtja ning sõnum. Praegune analüüs keskendub ainult sõnumile, kuid täiendavalt on võimalik uurida sõnumi saatjate poolt - milline on tegelikult erakonna strateegia naiste kui

ebatüüpilise sihtrühmaga suhtlemisel, mis on kommunikatsiooni eesmärgid ja mõõdikud ning kuidas nende eesmärkide poole püüeldakse.

KASUTATUD ALLIKAD

Abi-Hassan, S. (2017) Gender and Populism. In: C. Rovira Kaltwasser, T. Paul, P. Ochoa Espejo & P. Ostiguy, eds. *Oxford Handbook of Populism*. s.l.:Oxford University Press, pp. 426-444.

Agustin, O. G. (2020) Left-Wing Populism: The Politics of The People. Bingley: Emerald Publishing Limited.

Akkerman, T. (2015) Gender and the radical right in Western Europe: a comparative analysis of policy agendas. *Patterns of Prejudice*, 49 (1-2), pp. 37-60.

Amengay, A., Durovic, A., Mayer, N. (2017) The impact of gender on the Marine Le Pen vote. *Revue française de science politique*, 67 (6).

Auers, D., Kasekamp, A. (2009) Explaining the Electoral Failure of Extreme-Right Parties in Estonia and Latvia. *Journal of Contemporary European Studies*, 17 (2), pp. 241-254.

Celis, K., Childs, S. (2012) The Substantive Representation of Women: What to Do with Conservative Claims? *Political Studies*, 60, pp. 213–225.

Celis, K., Childs, S. (2018) Conservatism and Women's Political Representation. *Politics & Gender*, 14 (1), pp. 5–26.

Chueri, J., Damerow, A. (2022) Closing the gap: how descriptive and substantive representation affect women's vote for populist radical right parties. *West European Politics*.

EKRE. (2020) Naisühenduse põhikiri. EKRE koduleht. URL (kasutatud aprill 2024) <https://www.ekre.ee/naisuhendus/>

EKRE. (2016) Põhikiri. EKRE koduleht. URL (kasutatud aprill 2024) <https://ekre.ee/pohikiri/>

Farris, S. (2017) *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*. Durham: Duke University Press.

Gwiazda, A. (2021) Analysing the “what” and “when” of women’s substantive representation: the role of right-wing populist party ideology. *East European Politics*, 37 (4), pp. 681-701.

Harmer, E., Wring, D. (2013) Julie and the Cybermums: Marketing and Women Voters in the UK 2010 General Election. *Journal of Political Marketing*, 12 (2-3), pp. 262-273.

Harteveld, E., Van Der Brug, W., Dahlberg, S. & Kokkonen, A. (2015) The gender gap in populist radical-right voting: examining the demand side in Western and Eastern Europe. *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), pp. 103-134.

Kaltwasser, C. R., Taggart, P., Ochoa Espejo, P., Ostiguy, P. (2017) *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press.

Kasekamp, A., Madisson, M., Wierenga, L. (2019) Discursive Opportunities for the Estonian Populist Radical Right in a Digital Society. *Problems of Post-Communism*, 66 (1), pp. 47-58.

Kliiman, E. (2019) Poliitika ja sugu - EKRE naisliikmete poliitilised praktikad ja sooidentiteet. Magistritöö. Tallinna Ülikool.

Kook, U. (2022) Eeva Helme kandideerib riigikogusse Tallinnas. ERR uudisteportaal. URL (kasutatud november 2022)

<https://www.err.ee/1608767326/eeva-helme-kandideerib-riigikogusse-tallinnas>

Krjukov, A. (2019) Kohus lõpetas Mary Krossi kriminaalasja avaliku huvi puudumisel. ERR. URL (kasutatud aprill 2024)

<https://www.err.ee/997775/kohus-lopetas-mary-krossi-kriminaalasja-avaliku-huvi-puudumise>

1

Krjukov, A. (2022) Tarandi suhtes läbi viidud kriminaalmenetlus lõpetati oportuuniteediga. ERR. URL (kasutatud aprill 2024)
<https://www.err.ee/1608734755/tarandi-suhtes-labi-viidud-kriminaalmenetlus-lopetati-oportuuniteediga>

Mudde, C. & Rovira Kaltwasser, C. (2015) Vox populi or vox masculini? Populism and gender in Northern Europe and South America. *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), pp. 16-36.

Mudde, C., Kaltwasser, C. R. (2017) *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Mudde, C. (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge University Press.

Müller, J.-W. (2020) *What Is Populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Ojaperv, A. (2022) Evelin Poolamets kohast riigikogus: miks mitte, kui võimalus avaneks! Virumaa Teataja. URL (kasutatud november 2022)
<https://virumaateataja.postimees.ee/7533201/evelin-poolamets-kohast-riigikogus-miks-mitte-kui-voimalus-avaneks>

Oshri, O., Harsgor, L., Itzkovich-Malka, R. Tuttnauer, O. (2023) Risk Aversion and the Gender Gap in the Vote for Populist Radical Right Parties. *American Journal of Political Science*, 67 (3), pp. 701–717.

Postimees. (2006) Puurmanis moodustati Eesti Rahvuslik Liikumine. URL (kasutatud aprill 2024) <https://www.postimees.ee/1558243/puurmanis-moodustati-eesti-rahvuslik-liikumine>

Rahvaliid. (2011) Kodulehekülg. URL (kasutatud aprill 2024)
<https://web.archive.org/web/20110808084030/http://www.rahvaliid.ee/eestimaa-rahvaliidu-pohikiri>

Rashkova, E. R. & Zankina, E. (2017) Are (populist) radical right parties Männerparteien? Evidence from Bulgaria. *West European Politics*, 40(4), pp. 848-868.

Rebane, R. (2019). Isside mäss. *Postimees*. URL (kasutatud mai 2024)

<https://www.postimees.ee/6851993/raul-rebane-isside-mass>

Saarts, T., Jakobson, M.-L., Kalev, L. (2021). When a Right-Wing Populist Party Inherits a Mass Party Organisation: The Case of EKRE. *Politics and Governance*, 9 (4), pp. 354–364.

Samost, A. (2019) EKRE kommunikatsiooni- ja turundusstrateegia. Twitter. URL (kasutatud aprill 2024) <https://twitter.com/anvarsamost/status/1131077672178786304>

Schneider, M. (2014) Gender-Based Strategies on Candidate Websites. *Journal of Political Marketing*, 13 (4), pp. 264-290.

Spierings, N. & Zaslove, A. (2015) Gendering the vote for populist radical-right parties. *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), pp. 135-162.

Spierings, N., Zaslove, A. (2017) Gender, populist attitudes, and voting: explaining the gender gap in voting for populist radical right and populist radical left parties. *West European Politics*, 40 (4), pp. 821-847.

Statistikaamet. (2024). Rahvaarv. URL (kasutatud mai 2024)

<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>

Ubakivi-Hadachi, P. (2022). EKRE juhtivad naisliikmed konservatiivsuse otsinguil. Elitarismi ja egalitarismi soolistatud paradoks. *Ariadne Lõng*, 1/2, pp. 33–56.

Uued Uudised (2024). Saatesari “Elust ja poliitikast”. URL (kasutatud veebruar 2024)

https://www.youtube.com/playlist?list=PLXA573DOYSoMnfs_EGXaRQosM8VVF6iXa

Vabariigi Valimiskomisjon ja riigi valimisteenistus. (2024) Riigikogu valimised 2023.

Hääletamis- ja valimistulemus. URL (kasutatud aprill 2024)

<https://www.valimised.ee/et/valimiste-arhiiv/riigikogu-valimised/riigikogu-valimised-2023>

Wodak, R., Meyer, M. (toim) (2001) Methods of Critical Discourse Analysis. London: SAGE Publications Ltd

Õiguskantsler (2021). Koolilaste vaktsineerimine Covid-19 vastu. URL (kasutatud aprill 2024)

https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Koolilaste%20vaktsineerimine%20Covid-19%20vastu.pdf

Ühiskonnauuringute instituut (2024). Erakondade reitingud. URL (kasutatud veebruar 2024)

<https://reitingud.ee/reitingud/>